

T.C.
İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI

KUZEY IRAK KÜRT BÖLGESEL YÖNETİMİNİN
BAĞIMSIZLIK REFERANDUMUNA TÜRK SİYASETÇİLERİN GÖSTERDİĞİ
TEPKİLERİN GAZETELERDEKİ SUNUMU

MUSTAFA JALİL NEHAMAH ALİBADİ

ÖĞRENCİ NO: 18131303003

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSTANBUL 2019

T.C.
İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI

KUZEY IRAK KÜRT BÖLGESEL YÖNETİMİNİN
BAĞIMSIZLIK REFERANDUMUNA TÜRK SİYASETÇİLERİN GÖSTERDİĞİ
TEPKİLERİN GAZETELERDEKİ SUNUMU

MUSTAFA JALİL NEHAMAH ALİBADİ

ÖĞRENCİ NO: 18131303003

Tez Danışmanı: PROF. DR. DURSUN GÖKDAĞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSTANBUL 2019

TEZ ONAY SAYFASI

**T.C.
YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**KUZEY IRAK KÜRT BÖLGESEL YÖNETİMİNİN
BAĞIMSIZLIK REFERANDUMUNA TÜRK SİYASETÇİLERİN GÖSTERDİĞİ
TEPKİLERİN GAZETELERDEKİ SUNUMU
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

Ad Soyad Tezin Enstitüye Verildiği Tarih.....

Tezin Savunulduğu Tarih.....

Tez Oy Birliği / Oy Çokluğu ile Kabul Edilmiştir.

Unvan ve Adı Soyadı

İmza

Tez Danışmanı: PROF. DR. DURSUN GÖKDAĞ

Jüri Üyeleri:

Jüri Üyeleri:

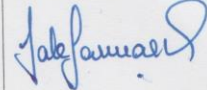

İSTANBUL, 2019

T.C.
İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Anabilim Dalı İletişim Yönetimi Bilim Dalı 18131303003 numaralı yüksek lisans öğrencisi Mustafa Jalil Al Ibadi'nin, "Kuzey Irak Kürt Bölgesel Yönetiminin Bağımsızlık Referandumuna Türk Siyasetçilerin Gösterdiği Tepkilerin Gazetelerdeki Sunumu" adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 29/08/2019 tarih ve 2019/12 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 10/09/2019

Öğretim Üyesi Adı ve Soyadı			İmzası
1.	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Dursun Gökdağ	
2.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. Jale Sarmaşık	
3.	Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Remziye Köse Özelçi	

İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İktisim Yönetimi.....

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum, bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanışmada alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

... / ... / 201....

Adı-Soyadı

Mustafa Alibacı

İmzası

ÖNSÖZ

Kuzey Irak Kürt Bölgesel Yönetimi tarafından gerçekleştirilen bağımsızlık referandumu sürecinde Cumhuriyet, Türkiye ve Hürriyet Gazetelerinde, Cumhurbaşkanı, Başbakan ve muhalefet partileri genel başkanlarının tepkilerinin yer aldığı haberlerin incelenmesini konu edinen çalışmanın tamamlanması aşamasında benden yardımlarını esirgemeyen saygıdeğer danışmanım PROF. DR. DURSUN GÖKDAĞ'a sonsuz teşekkür ederim.

Mustafa Jalil Nehamah Alibadi

ÖZET

Özellikle son 20 -25 yıldır yoğun silahlı çatışmaların, iç savaşın, uluslararası müdahalelerin etkisi altında olan Ortadoğu Coğrafyasında; Irak -özellikle 2001 sonrasında- toprak bütünlüğünü koruma ve muhafaza etme noktasında çeşitli sorunlarla baş etmeye çalışmaktadır. Irak toprakları içerisinde 5 milyondan fazla nüfusa sahip olan Kuzey Irak Bölgesel Kürt Yönetimi; resmi herhangi bir diplomatik destek almadan, sınırları içerisinde yaşayan halkların bağımsızlığı isteği ile 25 Eylül 2017 tarihinde referanduma gitmiştir.

Bu gelişme; başta ABD olmak üzere birçok ülke ve özellikle Türkiye tarafından büyük tepkilerle karşılanmıştır. Türkiye; referanduma verdiği sert tepkileri, kendi sınırları için tehdit oluşturacak, Irak ve Suriye merkezli oluşumların meşrulaştırılmasının önüne geçmek ve bölgede yaşayan, aynı etnik kökene sahip olan Türkmenlerin ve Arapların haklarını savunma temeline dayandırmıştır.

Yukarıdaki bağlamda; bu araştırma ile Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Başbakanı Binali Yıldırım ile muhalefet partileri Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu ve Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin, referandum öncesi ve sonrasındaki tepkilerinin gazetelerde nasıl sunulduğu değerlendirilmiştir. Araştırma hükümete yakın çizgide olduğu varsayılan Türkiye Gazetesi, muhalif olduğu varsayılan Cumhuriyet Gazetesi ile tarafsız konumda olduğu varsayılan Hürriyet Gazetesi üzerinde yapılmıştır. Bu gazetelerin; 15 Eylül – 5 Ekim 2017 tarihleri arasında, anılan siyasilerin Kuzey Irak Kürt Bölgesi referandumuyla ilgili beyanatlarını nasıl çerçeveledikleri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kürt Bölgesel Yönetimi, Referandum, çerçeveleme kuramı, Türk siyasetçiler

ABSTRACT

Especially in the Middle East Geography, which has been under the influence of intense military conflicts, civil wars and international interventions for the last 20-25 years, Iraq has emerged as a country experiencing problems in protecting and preserving the territorial integrity after 2001. The Northern Iraq Regional Kurdish Administration, which has a population of more than 5 million people in the Iraqi territory, went on a referendum on September 25, 2017 to demand independence without any official diplomatic support, as the people living within their borders wanted to determine their own destiny.

This development of freedom of establishment and especially who want to democratization and many countries including the US in particular has been met with great response by Turkey. response that was given by Turkey to constitute a threat to the borders literally, to avoid the Iraq and Syria-based justification for the formation and living in the area, which has the same ethnic Turkmen is observed from the responses that defend their rights.

In this context, the survey was conducted with the participation of President Recep Tayyip Erdogan, Prime Minister of the Republic of Turkey Binali Yıldırım, the spokesman and officials of the ruling Justice and Development Party and the opposition parties of the Republican People's Party Chairman Kemal Kılıçdaroğlu and the Nationalist Movement Party Chairman Devlet Bahçeli the reaction of the reactions to the newspapers has been evaluated. Newspapers close to the government of Turkey Research is progressing in line default, the opposition assumed to be in default with the Cumhuriyet newspaper Hurriyet that the neutral position of 15 September - covers news in the history of October 5, 2017.

Keywords: Kurdish Regional Government, Referendum, framing theory, Turkish politicians

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
ÇİZELGELER	viii

1. BÖLÜM. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Amacı	4
1.2. Araştırmanın Önemi.....	4
1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	5
1.4. Araştırmanın Varsayımları.....	5
1.5. Metin İçerisinde Geçen Terimlerin İşlevsel Tanımları	5

2. BÖLÜM: LİTERATÜR TARAMASI.....7

2.1. Kuzey Irak'ta Kürt Devleti Kurma Çabaları	7
2.2. İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Kuzey Irak Kürt Bölgesi	9
2.2.1. 1958 Darbesi	10
2.2.2. Barzani Hareketindeki Dış Destek Olgusu	10
2.3. Saddam Hüseyin döneminde Kuzey Irak Kürt Bölgesi	11
2.3.1. İran – Irak savaşı	12
2.3.2. Körfez Savaşı Dönemi	13
2.4. Kuzey Irakta Güvenli Bölgenin Oluşturulması.....	14
2.5. Federe Kürt Devleti'nin Kurulması	14
2.6. Referandum Kararı.....	15
2.6.1.Kürt Bölgesel Yönetiminin Referandum Kararının Olası Etkileri.....	17
2.7. Basın Özgürlüğü, Basının Önemi ve Sorumlulukları	18
2.7.1. Basın Özgürlüğü	19
2.7.2. Medya ve Siyaset	20

3. BÖLÜM: YÖNTEM

3.1. Haberlerde Çerçeveleme Kuramı	23
--	----

3.2. Araştırma Yapılan Gazete ve Siyasetçiler.....	26
3.3. Veriler ve Toplanması.....	26
3.4. Verilerin Değerlendirilmesi	27

4. BÖLÜM: BULGULAR VE YORUMLAR

28

4.1. Türk Siyasetçilerin Referandumla İlgili Beyanlarının Gazetelere Göre Dağılımı	29
4.2. Cumhurbaşkanının Referandumla İlgili Beyanlarının Gazetelerdeki Çerçevesi.....	29
4.3. Başbakan ve Parti Başkanlarının Referandumla İlgili Beyanlarının Gazetelerdeki Çerçevesi	47
4.4. 24 Eylül 2017 Tarihli Gazetelerde Referandumla İlgili Haberlerin Çerçevesi.....	53
4.5. 25 Eylül 2017 Tarihli Gazetelerde Referandumla İlgili Haberlerin Çerçevesi	54

5. BÖLÜM: ÖZET, YARGI VE DEĞERLENDİRME

56

5.1. Özet	56
5.2. Yargı.....	59
5.3. Değerlendirme.....	63

KAYNAKÇA

65

ÇİZELGELER

Çizelge 4.1. Kuzey Irak Kürt Bölgesel Yönetiminin 25 Eylül 2017 tarihinde gerçekleştirdiği bağımsızlık referandumunun öncesindeki 10 gün boyunca Türk siyasilerin verdikleri beyanatların tarihlerine göre dağılımı.28

Çizelge 4.2. Kuzey Irak Kürt Bölgesel Yönetiminin 25 Eylül 2017 tarihinde gerçekleştirdiği bağımsızlık referandumunun öncesindeki 10 gün boyunca Türk siyasilerin verdikleri beyanatların gazetelere göre dağılımı.....28

1. BÖLÜM: GİRİŞ

Irak topraklarında yaşayan Kürtler; 1918 tarihinde ilan edilen Wilson Prensiplerindeki ulusların kendi kaderlerini tayin hakkına dayanarak 1919'da Şeyh Mahmut Berzenci önderliğinde ayaklandılar. Şeyh Mahmut Berzenci bir Kürt devleti kurmak için üç kez ayaklanma girişiminde bulunmuş ve üçünde de başarısız olmuştur (Özdağ, 2008, Öznur, 2003; Kılıç, 1999; Jwaideh, 1999).

Berzenci sonrasında bir diğer Kürt aşireti olan Barzaniler ön plana çıkmıştır. Barzaniler Osmanlılar ve Berzenci ile birlikte İngilizlere karşı defalarca ayaklanmış (Öznur, 2003, s.8); yenilgiye uğramış Irak'ı terk etmek zorunda kalmış bir aşirettir. Irak hükümetlerine karşı isyanları nedeniyle; en son Türkiye'ye sığınmış, Irak hükümetinin 1933 yılında çıkardığı genel af ile tekrar Irak'a dönmüştür. Ancak Barzani yine başkaldırmış ve başlattığı isyan hareketi, gelecekte kurulacak Kürt siyasi partilerini doğuracak çeşitli oluşumlar tarafından büyük destek görmüştür. Bir başka deyişle Kürt bağımsızlık hareketi; o tarihten sonra, geniş halk kitlelerince benimsenmeye başlamıştır (Öznur, 2003, Yavuz, 1993).

İran'da; İran Kürdistan Demokrat Partisi; Ağustos 1945'te bir Kürt devleti kurduğunu ilan ettiğinde (Öznur, 2003, s.11); Molla Mustafa Barzani bu yeni Kürt Cumhuriyeti'nin silahlı birliklerine katılmış, general ve komutan olmuştur. Ancak bir yıl sonra devletin kurucusu yakalanıp idam edilmiş (Oran, 2004, s.649), Molla Mustafa Barzani ise; aşiret mensuplarıyla birlikte, bu kez SSCB'ye sığındı ve 1958 Irak askeri darbesine kadar tam 11 yıl Rusya'da yaşadı (Oran, 2004, s.651).

Barzani Rusya'ya gitmeden önce; bugünkü Irak Kürdistan Demokrat Partisini (KDP) kurmuştu (Kurubaş, 2002, s.129). 1958'de Albay Abdülkerim Kasım liderliğinde yönetimi ele geçiren güçler; Barzani dâhil, Irak siyasetinde etkin olan bütün unsurlarla uzlaşmayı tercih etmişti (Okutan, 2001; Yavuz, 1993). Ancak bu uzlaşma; Barzani'nin özerk yönetim talebinin reddedilmesi ile silahlı mücadeleye evrilmiştir (Kurubaş, 2002).

Barzani önderliğindeki yapının özellikle 1960'lı yıllarda yürütmüş olduğu siyasi ve silahlı mücadelede SSCB'nin izlerini görmek mümkündür (Özcan, 2003, s.94). Barzani grubuna dönük yardımlarda dikkat çeken bir diğer ülke grubu ABD, İsrail ve İran

olmuştur. Dolayısıyla Barzani unsurları bir tarafta ABD ve müttefiki ülkelerden; diğer tarafta SSCB'den yardım almaya devam etmiştir. Barzani'nin Irak yönetimine karşı yürütmüş olduğu mücadelenin uzun süre ayakta kalabilmiş olmasındaki en büyük etken dış yardımlar ve Kürtlerce izlenen politikaların yardımda bulunan ülkelerin yararları doğrultusunda şekillenmesi olmuştur (Yavuz, 1993, s.38). Barzani verdiği mücadeleyi ABD'ye dayandırma konusunda ABD'nin 51.eyaleti olmaya hazır olduğunu (Yavuz, 1993) söyleyecek kadar ileri götürmüştür.

Darbeler ülkesi haline gelen Irak'ta 1968 yılında bir darbe daha olmuş, Hasan El-Bekr ve yardımcısı Saddam Hüseyin iktidarı ele geçirmiştir. Bir yıl sonra Sadam Hüseyin devlet başkanı oldu ve 1980'de İran'la sekiz yıl sürecek bir savaşı başlattı (Galbraith, 2007). Bu savaşın sonlarına doğru KYB ve KDP Kuzey Irak'taki küçük yerleşim birimlerini ele geçirmiş; ancak bu yaptıkları, yaklaşık 5 bin kişinin öldüğü Halepçe katliamı ile sonuçlanmıştır.

Kürt partilerin gerek merkezi hükümet, gerek yardım aldığı ülkelerle olan ilişkilerinin paydasında her zaman bağımsız bir Kürt devleti kurma düşüncesi olmuştur. Son olarak Saddam ile olan ilişkilerinde de bu düşünce değişmemiştir. Nitekim Celal Talabani; “eğer dış yardım alacaksak Saddam'la asla anlaşmaya yanaşmayacağız; bu konuda hiç umudumuz yoksa anlaşmayı reddedemeyiz diyerek bu düşüncesini dile getirmiştir.

Kuzey Irak Kürt Bölgesinin 2 önemli partisi KDP ve KYB; kurulduklarından beri; bir yanda kendilerini Kürtlerin tek temsilcisi görüp Irak yönetimiyle, diğer yanda bir birleriyle mücadele içinde olmuşlardır. Bu iki parti arasındaki anlaşmazlıkların Irak'ın kuzeyinde yaşayan Kürtler arasında yarattığı bölünmüşlük hep devam etmiştir.

Irak Kürtleri Mayıs 1992'de bir seçim gerçekleştirdi; bu seçimde, 105 sandalyeli mecliste M. Barzani ve Celal Talabani ellişer sandalye kazandı (Över, 1999). Kurulan hükümetin başbakanı olan Fuad Masum, 5 Temmuz 1992 tarihinde “Geldiğimiz nokta ne özerklik ne de bağımsızlıktır. İkisinin ortasında bir yerdeyiz. Nereye doğru gideceğimizi zaman gösterecek” demiştir.

Iraklı Kürtler; kendi statülerini ifade etmek amacıyla Ekim 1992'de “Kürdistan Federe Kürt Devleti'ni ilan etmişlerdir. Hukuki geçerliliği bulunmayan bu federe devlet ilanı

ile Kürtler; özerklik hedeflerinden vazgeçip, federasyon talebini kendilerine yeni bir hedef olarak belirlemişlerdir. Federe Kürt Devleti, ABD'nin Bağdat yönetimine karşı sağlamış olduğu güvenlik şemsiyesi altında hızla bütün yönetim organlarını kurmuştur. Kerkük dışında kalan illere vali, kaymakam ve emniyet müdürü gibi yöneticileri atayarak idari yapılanmalarını tamamlamıştır.

Bölgede 21-24 milyon olduğu tahmin edilen Kürt nüfusun ve coğrafyasının yaklaşık yarısı Türkiye'dedir. Yüzde 30'u İran'da, %15'i Irak'ta geriye kalanı ise Suriye ve öteki bölge ülkelerinde bulunmaktadır. Bu nüfus dağılımı karşısında Türkiye; sınırlarının hemen ötesinde kurulacak bir Kürt devletine hiçbir zaman olumlu bakmamıştır (İzzeti, 2005). Bölge genelinde Irak ile birlikte çok sayıda Kürt nüfusa sahip İran, Suriye ve Türkiye; Irak'ın kuzeyinde oluşan ve hızlı bir gelişme kaydeden bu oluşuma karşı olduklarını her vesile ile beyan etmişlerdir.

Irak Kürt Bölgesel Yönetimi'nin (IKBY) kendi başına aldığı Irak'tan ayrılmayı hedef alan referandum kararı; Irak merkezi hükümeti, Türkiye ve İran başta olmak üzere ABD ve İngiltere dâhil, başka birçok ülkede endişeye neden olmuş ve o ülkeler Irak'ın toprak bütünlüğünden yana olduklarını ifade etmişlerdir.

Mesut Barzani; Iraktan ayrılıp bağımsız bir Kürt devleti kurmak için Referanduma başvurma düşüncesini ilk 7 Haziran 2017'de dile getirdi ve yaklaşık 2,5 ay sonra 25 Eylül 2017'de de gerçekleştirdi.

Yukarıda özetlenen referandum, Türkiye'de, her yönüyle kamuoyunu, iç ve dış siyaseti ilgilendiren önemli bir konu oldu. Türkiye; iktidarın da, muhalefet partilerinin de karşı olduğu KYB referandum kararına ilişkin gelişmeleri ve gösterilen tepkileri izleyebildiği temel bilgi kaynaklarından birisi hiç kuşkusuz gazetelerdir.

Bir gazetede yer alabilecek pek çok haber arasından hangilerinin seçileceği; gündem belirleme kuramı bağlamında, eşik bekçileri tarafından seçilmektedir. Seçilen haber ya da haberlerin sayfa üzerinde nasıl çerçevelendiği (hangi haber ya da kime ait haberi; hangi sayfada, kaç punto ile fotoğraflı mı, fotoğrafsız mı verileceği, rengin kullanılıp kullanılmayacağı, haberin kapladığı alan vb.) iki açıdan önem arz etmektedir. Birincisi; çerçeveleme kitle iletişim araçlarının ideolojik duruşunu ortaya koymaktadır. İkincisi,

haber kaynağı ve/veya haberin okuyucu nezdindeki önemiyle ilgili algının yaratılması ve pekiştirilmesinde etkili olmaktadır.

Bu araştırma; Kuzey Irak Kürt bölgesel Yönetiminin (KYB), Irak'tan ayrılarak bağımsız bir devlet olmayı amaçlayan referandum kararına; Türkiye'deki iktidar ve muhalefetin verdiği tepkilerin farklı görüşteki gazetelerde nasıl sunulduğu (çerçvelendiği) sorunuyla ilgilidir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı; Kuzey Irak Kürt Bölgesel Yönetiminin bağımsızlık referandumu kararına, Türk siyasetçilerin (Cumhurbaşkanı, başbakan ve iki muhalefet partisi başkanı) gösterdiği tepkilerin farklı siyasal eğilime sahip gazetelerde (Hürriyet, Türkiye ve Cumhuriyet) nasıl sunulduğunu/çerçvelendiğini ortaya koymaktır.

Yukarıdaki amacı gerçekleştirmek için referandum tarihi olan 25 Eylül 2019'dan 10 gün geriye gidilerek (15 Eylül), aradaki günlerde siyasilerin referanduma olan tepki ve/veya değerlendirmelerinin;

- Hürriyet Gazetesinde nasıl yer aldığı
- Cumhuriyet Gazetesinde nasıl yer aldığı ve
- Türkiye Gazetesinde nasıl yer aldığı Çerçeveleme Kuramı esas alınarak ortaya konulacaktır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Bu çalışma; Türkiye'nin geleceğini ilgilendiren önemli bir konuda; herhangi bir siyasinin yaptığı bir değerlendirmenin, farklı siyasal eğilimdeki gazeteler tarafından nasıl yansıtıldığı önemlidir. Çalışmanın konusu olan sorun karşısında ulusal dayanışma, farklı görüş ve çözüm önerilerinin yansız olarak abartılmadan halka ulaştırılması önemlidir. Bu basın topluma olan sorumluluğunun bir gereğidir. Dolayısıyla basından, bu görüşleri önemsemesi ve aktarması beklenir. Meseleyi hükümetin görüşleriyle sınırlama ya da hükümetin karşısında olma üzerinden ele almak kamuoyunun sağlıklı oluşması açısından kritik öneme sahiptir.

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma

- Referandumun yapılacağı 25 Eylül 2017 tarihinin 10 gün öncesinden referandum gününe kadarki sürede AKP başkanı ve Cumhurbaşkanı olan Recep Tayyip Erdoğan, Başbakan Binali Yıldırım, CHP genel başkanı Kemal Kılıçdaroğlu ve MHP genel başkanı Devlet Bahçeli'nin referanduma ilişkin olarak gazetelere yer alan beyanları;
- Cumhuriyet, Hürriyet ve Türkiye Gazetelerinin internet sürümleri ve
- Cumhurbaşkanı, başbakan ve iki muhalefet partisi başkanlarının bu gazetelerde yer alan referanduma ilişkin haberlerin çerçeveleri ile sınırlıdır.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

- Üzerinde inceleme yapılan gazetelerden Cumhuriyetin muhalif, Hürriyetin tarafsız, Türkiye Gazetesinin ise hükümet yanlısı olduğu;

1.5. Metin İçerisinde Geçen Terimlerin İşlevsel Tanımları

Alt başlık: Manşetin hemen altında yer alan ve manşete kıyasla daha küçük puntuyla yazılan başlık

Anons: İçerideki bir sayfada ayrıntısı verilen bir haberin; sadece başlık olarak birinci sayfada gösterilmesi. Haber anonsunda; haberin başlığı dışında bilgi yer almaz. Bir haberin ilk sayfada anonsunun olması, onu birinci sayfa haberi yapmaz.

Ara Başlık: Haberde yer verilen bilgileri bölümlenmek için kullanılan ve haberle aynı ya da daha büyük puntuyla yazılan koyu (bold) başlık

Haberin kapsadığı alan: Bir haberin sütun sayısı ve yüksekliği o haberin kapsadığı alanı verir. Sözelimi bir haberin kapsadığı alan altıya on denildiğinde; bunun anlamı haber altı sütun üzerine yazılmış ve yüksekliği on santimetredir. Gazetede 3,6 cm olarak kabul edilen sütun genişliğine günümüzde pek uyulmamaktadır. O neden bu çalışmada sütun kavramı yerine

doğrudan sütünun santimetre olarak genişliği kullanılmıştır. Dolayısıyla bir haberin kapsadığı alan -santimetre olarak- haberin en ve yüksekliğinin çarpımı anlamına gelmektedir.

Haberin konumu: Bir haberin yer aldığın sayfadaki yeri. Sayfanın üstünde mi, ortasında mı yoksa altında mı? Konum habere atfedilen değerin bir göstergesidir.

Haberin sayfası: Haberin manşeti ile içeriğin tamamının ya da ilk bir-kaç cümlesinin yer aldığı sayfa

Spot: Manşetin hemen altında yer verilen kısa haber özeti. Genellikle asıl haber metninden farklılaştırmak için koyu ve daha büyük bir punto ile yazılır.

Sütün: haberlerin yazıldığı 3,6 cm genişliği olan sütünlar. Günlük gazetelerde 9 sütün vardır. Ancak günümüzde bu sütünlar genişletilebilmekte, bazen iki sütün birleştirilerek yazı alanı olarak kullanılabilir. Dolayısıyla bu çalışmada özellikle haberin kapsadığı alan için kullanıldığında; sütün terimi yaklaşık bir değer ifade edecektir.

Sürmanşet: Gazetenin birinci sayfasında ve gazete logosunun -dolayısıyla manşetin- üzerinde yer alan başlık.

2. BÖLÜM: LİTERATÜR TARAMASI

Bu başlık altında; Kürtlerin Kuzey Irak Kürt Bölgesinde bir devlet kurma girişimlerinin yaklaşık yüz yıllık geçmişi, satır başlarıyla özetlenmektedir.

2.1. Kuzey Irak'ta Kürt Devleti Kurma Çabaları

Kuzey Irakta bir Kürt Devleti kurmak için girişilen denemelerin tarihi yaklaşık 100 yıl geriye gitmektedir. Bu amaçla Kürt aşiret reisleri tarafından başlatılan ayaklanmaların ilkinin 1918 yılında Şeyh Mahmut Berzenci yapmıştır. Yaklaşık 10 yıl içerisinde üç ayaklanma girişiminde bulunan Berzenci; siyaset sahnesinden çekilince, bu misyonu birlikte hareket ettiği Barzani aşireti devralmıştır. Aşağıda Kürt halkının aşiretler aracılığı ile giriştiği devlet kurma çabaları; bu süreçte güçlü devletlerle kurulan ilişkilerde nasıl aldatılıp yalnız bırakıldıkları özetlenmektedir.

2.1.1. İkinci Dünya Savaşı Öncesi

Dünya tarihinin yaşadığı büyük yıkımın bir daha yaşanmaması için 1920 yılında kurulmuş olan Milletler Cemiyeti; 1939 yılında patlak veren yeni bir Dünya Savaşı'nı engelleyemedi. Bunun üzerine; İkinci Dünya Savaşının galip devletleri, savaşın hemen ardından, 1945 yılında Birleşmiş Milletler isimli yeni bir örgüt kurdular. 1932 yılında bağımsızlığını kazanan ve Milletler Cemiyeti'ne üye olan yeni Irak Devleti; İkinci Dünya Savaşı'nın ortaya çıkarmış olduğu bu yeni durumda kendi konumunu belirlemeye çalışmıştır.

Şeyh Mahmut Berzenci Dönemi: Eski Osmanlı toprakları üzerinde İngiltere tarafından sınırları çizilen yapay Irak devleti içerisinde; bir Kürt devleti kurmak amacıyla, sık aralıklarla birçok ayaklanma olmuştur. Bu ayaklanmaların ilki Şeyh Mahmut Berzenci tarafından gerçekleştirildi. Birinci Dünya savaşı sonrasında; Osmanlılar Irak topraklarından çekilince, İngilizler 1918 yılında Musul'u işgal etti.

Şeyh Mahmut Berzenci 1919 yılında İngilizlere karşı ayaklanarak; Süleymaniye merkezli bağımsız bir Kürt devleti kurdu ve kendisini "Kürdistan Kralı ilan etti. Bu birinci Kürdistan Hükümetinin ömrü 1 yıldan az olmuştur. (Öznur, 2003; Kılıç, 1999;

Jwaideh, 1999). İngilizlerin hava saldırılarında yaralı olarak esir alınan Berzenci, Hindistan'a sürgün edilmiştir (Kılıç, 1999, s.89).

İngiltere yönetimi; mandası altındaki Irak'ın başına, Şerifi Hüseyin'in oğlu Faysal'ı Ağustos 1921'de tekrar kral yapması, bazı kesimler tarafından hoş karşılanmadı ve Irak'ın çeşitli bölgelerinde ayaklanma ve çatışmalar çıktı. Kürt Aşiretleri, Türklerle birlikte Süleymaniye'yi İngilizlerin elinden almıştır. İngilizler; yaşanan kimi sorunlara çözüm olması amacıyla, sürgündeki Şeyh Mahmud Berzenci'yi affederek geri getirdiler (Jwaideh, 1999, s.373). Berzenci Eylül 1922 yılında doğum yeri olan Süleymaniye'de kendisini ikinci kez Kürdistan Kralı' ilan etti; ancak İngilizler, iki yıl sonra Süleymaniye'yi tekrar geri aldılar.

30 Haziran 1930'da İngiltere ve Irak arasında; Irak'a bağımsızlık veren bir antlaşma imzalandı. Bu antlaşmada Kürtlerin yok sayılması üzerine Berzenci tekrar silaha sarıldı. Ancak yakalandı ve ülkenin güneyindeki Ur kentine sürgün edildi. Böylece Şeyh Mahmud Berzenci 1919 yılında çıktığı bir Kürt devleti kurma çabaları 3. Kez başarısız oldu ve Berzenci Irak siyasi sahnesinden silindi (Özdağ, 2008, s.28).

Barzaniler Dönemi: Şeyh Mahmud Berzenci sonrasında bir diğer Kürt aşireti olan Barzaniler ön plana çıkmıştır. Barzaniler Osmanlılar ve Berzenci ile birlikte İngilizlere karşı defalarca ayaklanmıştır (Öznur, 2003, s.8). İngiliz savaş uçaklarının aşiretin köylerin yönelik saldırıları karşısında dayanamayarak Türkiye'ye sığınmıştır. Irak'ta 1933 yılında çıkarılan bir genel aflla Irak'a geri dönen Barzani aşireti mensupları, çeşitli bölgelere sürgüne gönderilmişlerdir.

1932 yılında bağımsızlığını kazanarak Birleşmiş Milletler'e üye olan Irak;Kral Faysal'ın 1933'teki ölümü ve yerine geçen oğlu Gazi döneminde hala İngiliz etkisi altındadır. Ancak siyaset üzerindeki yaptırım gücü giderek artan ordu; daha milliyetçi bir çizgi izlemeye başlamış ve 1936 yılında gerçekleştirdiği darbe ile Irak tarihindeki darbeler dönemini başlatmıştır (Folk, 2007, s.105).

Türkiye'den Irak'a dönen Barzani, sürgün edildiği Süleymaniye'den kaçarak Barzan'a gelmiş ve Irak birliklerine karşı isyan başlatmıştır. Bu isyan hareketi; gelecekte oluşturulacak olan Kürt siyasi partilerinin temelini oluşturan birçok parti ve dernek

tarafından büyük destek görmüş, dolayısıyla Kürt bağımsızlık hareketi geniş halk kitlelerince benimsenmiştir (Öznur, 2003, s.10).

Barzani Irak yönetimi ile uzlaşmayınca; İngiliz destekli Irak kuvvetleri, Barzani önderliğindeki bu hareketi 1945 yılı sonlarında bozguna uğratmıştır. Barzani yanındaki aşiret mensupları ile İran'da Kürtlerin yoğun olarak yaşamakta olduğu Mahabad bölgesine göçmüştür (Yavuz, 1993, s.25).

2.2. İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Kuzey Irak Kürt Bölgesi

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İngiltere ve SSCB'nin işgali altında bulunan İran'ın Kürt bölgesinde; Ağustos 1945'te, Kadı Muhammed önderliğinde İran Kürdistan Demokrat Partisi kurulmuştur. Hemen sonrasında Mahabad merkezli bir Kürt Cumhuriyeti kurduklarını ilan etmişlerdir (Öznur, 2003, s.11). Molla Mustafa Barzani bu yeni Kürt Cumhuriyeti'nin silahlı birliklerine katılmış, general ve komutan olmuştur. Ancak SSCB İran'dan çıkınca; Aralık 1946'da Kadı Muhammed yakalanıp idam edilmiştir (Oran, 2004, s.649). Molla Mustafa Barzani ise; Tahran'daki ABD Elçiliğinden siyasi sığınma talep etmiş, cevap alamayınca, aşiret mensuplarıyla Mayıs 1947'de SSCB'ye sığınmıştır. Barzani'nin Rusya'daki yaşamı 1958 Irak askeri darbesine kadar sürmüştür(Oran, 2004, s.651).

Barzani; Rusya'ya gitmeden yaklaşık bir yıl önce, varlığı ve etkisi günümüzde de devam eden Irak Kürdistan Demokrat Partisini (KDP) kurmuştur(Kurubaş, 2002, s.129). Gelecekte Kürt siyasi gruplarının da benimseyeceği güçlü olana sığınma tavrı; Soğuk Savaş dönemiyle birlikte, ABD ve SSCB'ye yakınlaşma şeklinde ilk Barzani tarafından sergilenmeye başlanmıştır (Çakmak, 2003, s.114).

Barzani 1953te Stalin öldüğünde; Özbekistan'dan gelerek yeni Sovyet lideri Kruşçev ile görüşmüş (Turgut, 2008, s.397) ve kendi liderliğindeki faaliyetleri için destek sözü almıştır.

2.2.1.1958 Darbesi

1936 yılında yönetime müdahale eden ordunun etkili olduğu Irak siyasi yaşamında, İngiliz yanlısı politikalar izlenmesi, Irak ordusunda hoşnutsuzluk yaratmıştır. Arap milliyetçiliğinin ateşli savunucusu olan Mısır lideri Nasır; 1958 yılında Suriye ile Birleşik Arap Cumhuriyeti'ni kurdu. Buna tepki olarak Ürdün ile Arap Federal Birliği'ni kuran Irak'ta, Albay Abdülkerim Kasım liderliğinde bir darbe gerçekleştirilmiş ve monarşiye son verilerek cumhuriyet yönetimi kurulmuştur (Okutan, 2001, s.167).

Kasım liderliğinde yönetimi ele geçiren güçler; Barzani dâhil, Irak siyasetinde etkin olan unsurlarla uzlaşmayı tercih etmiştir. Kasım'ın Barzani'nin 1947 yılında Sovyetlerden dönmesini rıza göstermesinin altında; Barzani'nin siyasi ve silahlı unsurlarını muhaliflerine karşı kullanma düşüncesi vardır (Yavuz, 1993, s.33).

Nitekim Barzani liderliğindeki Kürt aşiretleri; çeşitli ayaklanmaların bastırılmasında etkili olmuştur. Ancak Kasım'ın bazı girişimleri ilişkilerde gerginliğe neden olmuş; üç yıl önce başlatılan işbirliği, Barzani'nin özerk bir yönetim talebi ve bu talebinin reddedilmesi ile 1961 yılından itibaren silahlı mücadeleye evrilmiştir (Kurubaş, 2002, s.131). 1966 yılında varılan bir uzlaşma ile Kürtlere tanınan birçok hak; 1967 yılında başlayan Arap-İsrail Savaşı nedeniyle uygulamaya geçirilememiştir.

2.2.2. Barzani Hareketindeki Dış Destek Olgusu

Barzani önderliğindeki yapının özellikle 1960'lı yıllarda yürütmüş olduğu siyasi ve silahlı mücadelede SSCB'nin izlerini görebilmek mümkündür (Özcan, 2003, s.94). Barzani grubuna dönük yardımlarda dikkat çeken bir diğer ülke grubu ABD, İsrail ve İran olmuştur. Dolayısıyla, Barzani unsurları bir tarafta ABD ve müttefiki ülkelerden; diğer tarafta SSCB'den yardım almaya devam etmiştir. Barzani'nin Irak yönetimine karşı yürütmüş olduğu mücadelenin uzun süre ayakta kalabilmiş olmasındaki en büyük etken dış yardımlar ve Kürtlerce izlenen politikaların yardımıyla bulunan ülkelerin yararları doğrultusunda şekillenmesi olmuştur (Yavuz, 1993, s.38).

1972 yılında SSCB – Irak Dostluk ve İşbirliği Antlaşması imzalandı. Bu durum; Kürtlerin tam çeyrek yüzyıl desteğini gördüğü SSCB'den batı ülkelerine dönmesine

neden olmuş ve ilk kapısı çalınan ülke ABD olmuştur. Zaten Barzani; 1960'lı yılların başından itibaren, tanınma, silah yardımı gibi konularda ABD'den taleplerde bulunuyor, ABD'de Kürtlere gizli yardımlarda bulunuyordu. Barzani bütün mücadelesini ABD'ye dayandırma konusunda öylesine ileri gitmişti ki; bir konuşmasında, ABD'nin 51.eyaleti olmaya hazır olduğunu ifade etmiştir (Yavuz, 1993, s.39). Barzani, daha sonraki gelişmeler ve ABD'den talep ettiği yardımların gelmemesi nedeniyle mücadelesini sona erdirdiğini açıklamak zorunda kalmıştır; yıl 1975.

KDP içerisindeki ayrılıkçı grubun başını çakan Ahmed-Celal Talabani ile Barzani arasında, yürütülen politikalar konusunda ciddi görüş ayrılıkları vardı. Celal Talabani; 1975 yılı Haziran ayında Kürdistan Yurtseverler Birliği'ni (KYB) kurarak mücadelesine devam etmiştir (Kurubaş, 2002, s.139).

Molla Mustafa Barzani'nin 1979 yılında ölümünden sonra, parti başkanlığına oğlu Mesud Barzani seçildi. KDP ve KYB, bir yanda kendilerini Kürtlerin tek temsilcisi görüp Irak yönetimiyle, diğer yanda bir birleriyle mücadele etmişlerdir. Bu iki partinin yaşadığı yerler, kullandıkları lehçeler, bağlı oldukları dini cemaatler ve sahip oldukları ideolojik yapıların farklılığı nedeniyle; Irak'ın kuzeyinde yaşayan Kürtler arasında, günümüzde de devam eden yeni bir bölünmüşlük yaratmışlardır.

2.3. Saddam Hüseyin döneminde Kuzey Irak Kürt Bölgesi

1968 yılının Temmuz ayında darbeler ülkesi haline gelen Irak'ta bir darbe daha olmuş, Hasan El-Bekr ve yardımcısı Saddam Hüseyin iktidarı ele geçirmiştir. Yeni yönetim 1966'da imzalanan antlaşmanın uygulanacağı sözünü vermiş; ancak daha sonra Barzani'nin gücünü kırmak amacıyla İbrahim Ahmed ve Celal Talabani liderliğindeki Kürtleri destekleyerek Barzani'ye karşı saldırı başlatmıştır (Kurubaş, 2002, s.135).

Cumhurbaşkanı Yardımcısı Saddam Hüseyin; 1970'te SSCB'nin aracılığı ile Barzani'yle görüşerek anlaşmaya varmıştır. 15 maddeden oluşan anlaşmada; Kürt ulusunun varlığı ve anayasada yer almasından özerkliğe; bir başkan yardımcılığının kendilerine verilmesi ve nüfusları oranında parlamentoda temsil edilmelerine; ekonomik kaynakların adil bölüşümüne kadar pek çok hususa yer verilmiştir (Yavuz, 1993, s.36).

Barzani'nin petrol zengini Kerkük ve Hanakin bölgelerini özerk yönetim sınırları içine almak isteyince; petrol gelirlerini elinden bırakmak istemeyen Irak yönetimi, Kerkük'ün nüfus yapısını değiştirmek amacıyla Kerkük ve civarının sınırlarını değiştirerek bu bölgeyi "millileştirme" anlamına gelen "Ta'amim" isimli yeni bir idari yapıya dönüştürdü.1970 antlaşmasının dört yıllık uygulama sürecinin sonuna gelindiğinde ise; Irak yönetimi, petrol gelirleri ile özerk yapının sınırları konusunda, Kürtler aleyhine yeni bir yasa çıkardı (Oran, 2004, s.653).

Bu yasa nedeniyle Barzani tekrar silaha sarılmış ve isyan başlatmıştır. Ömrü silahlı mücadelelerle geçen, en son elde etmiş olduğu kazanımları da uluslararası koşullar nedeniyle kaybetme noktasına gelen 72 yaşındaki Molla Mustafa Barzani liderliğindeki örgütlü yapı giderek dağılma sürecine girmiştir.

2.3.1. İran – Irak savaşı

1979'da devlet başkanlığını devralan Saddam; 22 Eylül 1980'de İran'a savaş ilan etmiştir. KDP ve KYB arasındaki görüş farklılıkları bu savaş süresince de devam etmiştir.

Kendilerini ABD tarafından yarı yolda bırakılmış olarak gören KDP yönetimi Humeyni liderliğindeki İran İslam Cumhuriyeti saflarında yer alırken; KYB Bağdat yönetiminin yanında yer almıştır. KDP ve KYB İran – Irak savaşının sonlarına yaklaşıldığı 1987 yılında Irak'ın kuzey bölgesindeki büyük şehirler hariç kontrolü tamamen ellerine geçirmişlerdi. Ancak Saddam Hüseyin; İran ile savaşırken ABD'nin sağladığı biyolojik ve kimyasal silahları da kullanarak bölgenin kontrolünü tekrar ele geçirmiştir(Galbraith, 2007, s.147).

KDP ve KYB;1988'de, diğer küçük Kürt oluşumlarla birlikte Kürdistan Cephesini kurmuşlardır (Oran, 2004, s.655). Irak-İran arasındaki ateşkes sonrasında ortada kalan Kürt unsurlara Irak yeni saldırılarda bulunmuş, onları Türkiye ve İran'a sığınmak zorunda bırakmıştır (Orhan, 2003, s.175).

İran –Irak Savaşı sırasında, ortaya yeni bir oluşum daha çıkmıştır. Marksist – Leninist ideolojiye sahip PKK (Partiya Karkeren Kurdistan – Kürdistan İşçi Partisi) 1970'lerin sonunda kuruldu. PKK Türkiye'deki 1980 askeri darbesinin ardından Türkiye'yi terk

ederek Suriye'ye yerleşti. İnan – Irak Savaşı d6neminde; Suriye lideri Hafız Esad'ın çabalarıyla da KDP'nin kuzey Irak'taki kamplarına yerleştirildiler (6zdağ, 2008, s.30).

T6rk h6k6meti; Irak y6netimi ile imzaladığı Sınır G6venliği ve İşbirliği Antlaşmasına dayanarak, Nisan 1983'te PKK'ya karşı ilk operasyonu gerçekleştirdi (6zdağ, 2008, s.31). Bunun 6zerine şam'da; “KDP-PKK Dayanışma İlkeleri” isimli bir antlaşma ile aralarındaki ilişkiye resmiyet kazandırmışlardır. KDP y6netimi 1987 yılına gelindiğinde aralarındaki bu antlaşmayı feshettiğini açıklayınca PKK bu defa KYB ile benzer bir antlaşma imzalamıştır (Kurubaş, 2002, s.41).

Suriye lideri Hafız Esad'ın yardımları ile Irak'ın kuzeyine yerleşen PKK; 1988'de, Bağdat y6netimi ile uzlaşarak, bulunduğu b6lgenin kendisine tahsis edilmesini sağladı (6znur, 2002, s.37). Suriye liderinin Irak'a karşı kullanılabileceği bir unsur olarak g6r6p Irak topraklarına yerleştirdiği PKK; zamanla, o toprakların asıl sahibi tarafından işbirliği yapılabilecek bir 6rg6t haline geldi.

2.3.2. K6rfez Savaşı D6nemi

Irak y6netimi; İnan ile yapılan savaş sırasında Kuveyt'ten aldığı borçları geri 6deme konusunda sorun çıkardı. Dahası; sınır anlaşmazlıkları çıkardı, Kuveyt'i Rumeyla petrol b6lgesinden petrol almakla suçladı, hatta Kuveyt'in Irak'ın bir vilayeti olduğunu iddia etti (6zcan, 2003, s.96). Sonrasında, Ağustos 1990'da Kuveyt'i işgal etti. Birleşmiş Milletler G6venlik Konseyi'nin kararlarına uymayınca ABD 6nc6l6ğ6nde başlatılan savaşla 27 şubat 1991'de yenilgiye uğradı.

Kuveyt işgali sırasında ayaklanan Talabani ve Barzani; tıpkı 1975 yılında olduğu gibi, kendilerini ayaklanmaya teşvik eden ABD tarafından yalnız bırakıldılar (Uslu, 1999, s.188-189). Bu ayaklanma bastırılınca; K6rt oluşumların kurduğu K6rdistan Cephesi ile Saddam H6seyin arasında m6zakereler başladı (ora, 2004, s.144). 6zerklik 6zerinden gerçekleştirilen bu g6r6şmelerde; 6zerk yapının sınırları meselesinde anlaşma sağlanamayınca, g6r6şmeler Ağustos 1991'de sona erdi.

K6rt unsurlar ile Saddam H6seyin arasındaki g6r6şmelerin kesilmesinden sonra; Saddam y6netimi, K6rtlerin elindeki şehirlere yapılan ekonomik yardımları kesmiş ve kamu g6revlilerini geri çağırarak o b6lgeleri tecrit etmeye çalışmıştır (Hasan, 2003,

s.65). Ancak tecrit girişimi, yönetimini elinde bulundurduğu şehirleri kaybetmesindeki stratejik hatalar zincirinin önemli bir ilk halkası olmuştur (Özdağ, 2008, s.33).

2.4. Kuzey Irakta Güvenli Bölge Oluşturulması

Körfez Savaşının sonucu olarak Irak'ta bir otorite zayıflığı oluştu ve güneydeki Şii'ler ile kuzeydeki Kürtler; bu otorite zayıflığını fırsat bilerek ayaklandılar. Ancak Saddam Hüseyin yönetimi bu ayaklanmaları bastırdı. Bunun üzerine BM Güvenlik Konseyi'nin almış olduğu bir karara dayanak gösterilerek; Irak'ın kuzeyinde, güvenliği ABD, İngiltere ve Fransa tarafından sağlanan bir "güvenli bölge" oluşturuldu. (Oran, 2004, s.659). Ayrıca bölgede yaşayanların geri dönmelerinin güvenliğini için oluşturulan Çekiç Güç (Poised Hammer); 1991 yılı Haziran ayı ortalarından itibaren Türkiye ve Irak sınırlarına yerleştirilmeye başlandı (Bilgi, 2003, s.232).

ABD'nin 1991 yılında hazırlamış olduğu yeni Ulusal Güvenlik stratejisinde; dünya jandarması olamayacakları ama zor durumda kalanlara yardım eli uzatacak bir ülke olabilecekleri temel alınmıştır. Nitekim Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesine çok büyük tepki göstermiş ve Irak'ı BM Güvenlik Konseyi kararları aracılığıyla anında cezalandırmıştır. ABD'nin yeni ulusal güvenlik stratejisinin; genelde Ortadoğu'ya, özelde Irak'a önemli yansımaları olmuştur. Nitekim Irak'ın içine düştüğü durum ve Kürt unsurların bugünkü konumlarının temelleri bu dönemde atılmıştır.

2.5. Federe Kürt Devleti'nin Kurulması

Irak Kürtleri Mayıs 1992'de bir seçim gerçekleştirdi. Bu seçimde 105 sandalyeli mecliste M. Barzani ve Celal Talabani ellışer sandalye kazandı (Över, 1999, s.130). Bağdat yönetiminin yasa dışı ilan ettiği bu seçime; sadece "Kürdistan vatandaşları katılabilir" koşulu nedeniyle Türkmenler katılamamıştır. Kurubaş'a göre (2002, s. 46). Türkiye'nin tepkisini çekmemek amacıyla, PKK'nın bir tür yan kuruluşu olan Kürdistan Özgürlük Partisi (PAK) de seçimlere alınmamıştır

Kurulan hükümetin başbakanı olan Fuad Masum, Geldiğimiz nokta ne özerklik ne de bağımsızlıktır. İkisinin ortasında bir yerdeyiz. Nereye doğru gideceğimizi zaman gösterecek demıştır.

Iraklı Kürtler; kendi statülerini ifade etmek amacıyla seçimden yaklaşık beş ay sonra “Kürdistan Federe Kürt Devleti’ni ilan etmişlerdir. Hukuki geçerliliği bulunmayan bu federe devlet ilanı ile Kürtler; özerklik hedeflerinden vazgeçip, federasyon talebini kendilerine yeni bir hedef olarak belirlemişlerdir.

ABD’nin Bağdat yönetimine karşı sağlamış olduğu güvenlik çerçevesinde; Federe Kürt Devleti, hızla bütün idari organlarını kurmaya başlamış, Kerkük dışında kalan illere vali, kaymakam ve emniyet müdürü gibi yöneticileri atayarak idari yapılanmalarını tamamlamışlardır.

Bölge genelinde Irak ile birlikte çok sayıda Kürt unsuru bünyesinde barındıran İran, Suriye ve Türkiye sonraki süreç içerisinde, Irak’ın kuzeyinde oluşan ve hızlı bir gelişme kaydeden bu oluşuma karşı olduklarını gerçekleştirdikleri üçlü toplantılarla beyan etmişlerdir.

2.6. Referandum Kararı

Referandumun ilk gündeme getirildiği 7 Haziran'dan Eylül ayının ilk günlerine kadar; Türkiye ve Ortadoğu'da, referandum konusu gündemin son sıralarında yer alıyordu. Türkiye'deki birçok yorumcu gibi uluslararası gözlemci ve analizcilerin çoğu; referandumu, Mesut Barzani'nin siyasi kariyeri ve iç politikadaki tıkanmışlığı nedeniyle kullandığı bir söylem olarak görüyorlardı. Bölge ülkeleri arasında Türkiye ve İran'ın başını çektiği ülkelerle ABD ve İngiltere'nin önderliğindeki Batı ülkeleri referanduma karşı durmuşlardı..

Irak'ın içinde, merkezi hükümet ile Kuzey Irak'ta bazı siyasi partiler de sürece açıkça karşı çıkıyorlardı. Hatta Kuzey Irak'ta "Şimdilik Hayır" adı altında bir platform bile kurulmuştu. Bütün bu karşı çıkışlara rağmen referandumun gerçekleşmesi Mesut Barzani'nin şu düşüncelerinden kaynaklanmış olabilir.

- Mesut Barzani'nin referandumun yapılacağını ilan ettiği basın toplantısında “Birçok devletin bizimle yüz yüze söylediği şeyler ile dışarı çıkınca söylediği şeyler farklıydı” demişti. Bu, uluslararası kamuoyunda resmedildiği kadar büyük bir dış baskının olmadığı anlamına gelir.

- Bölge ülkeleri ve uluslararası güçlerin çıkarları örtüşmediği için; her ne kadar söylemlerinde ortak noktalar görülse de, referandum karşısında ortak bir tavır sergilemeyeceğine inanmıştı. ABD yönetimi, Irak Kürtlerinin bağımsızlık taleplerine karşı çıkmamakla birlikte referandumun yapıldığı zamanı eleştirmiştir. ABD Dışişleri Bakanlığı yetkilileri, ilke olarak Irak Kürtlerinin meşru bağımsızlık taleplerini anladığını ve buna destek verdiğini net bir dile açıklamaktan kaçınmamıştır (ABD Dışişleri Bakanlığı, 8 Haziran 2017). Bundan dolayı ABD Dışişleri Bakanı Tillerson, Barzani ile yaptığı telefon görüşmesinde referandumun iptal edilmesini değil, ertelenmesini istediği anlaşılmıştır. (Kekilli ve Keskin, 2017, s. 24).

Kuzey Irak'ta yapılan referanduma dair tepkisini en sert ve net biçimde ortaya koyan bölge ülkesi Türkiye olmuştur. Türkiye, İKBY ile -özellikle son dönemde-sağlam güvenlik, ticari ve siyasi ilişkiler içinde olmasına karşın referandumla ilgili çok net bir pozisyon almıştır. Daha Haziran ayında Barzani referandum yapılacağını açıkladığı zaman Dışişleri Bakanlığı, referanduma gitme kararının "vahim bir hata" olduğunu ifade etmiştir. Bölgede istikrar, refah, barış ve güvenlik için Irak'ın toprak bütünlüğünün korunmasının ön şart olduğunu ifade eden Türkiye, İKBY'nin gündemine referandumu almak bir yana, DEAŞ'ın sebep olduğu siyasal, toplumsal ve ekonomik yıkıma engel olacak tedbirler alması gerektiğine vurgu yapmıştır. Irak Anayasası'nda yeri olan güç ve yetki paylaşımına ve adem-i merkeziyet prensibine yaslanarak yöntemlerin vurgulandığı bir düzenin inşa edilmesi amacıyla çalışmasının daha olumlu olacağı ifade edilmiştir (TC Dışişleri Bakanlığı, 181 No'lu karar). Türkiye Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu, iç siyasette birçok riski barındıran Irak'ta yapılacak referandumun Irak'ı iç savaşa sürükleme ihtimali olduğunu dile getirmiş ve bu konuda kaygılarını ifade etmiştir (BBC Türkçe, 16 Ağustos 2017.).

Türkiye'nin Kuzey Irak'ta yapılan referandumla ilgili tutumu, birçok bileşenden oluşan bir niteliğe sahiptir. Barzani liderliğinde Kuzey Irak'ta yürütülmesi düşünülen bir bağımsızlık süreci, Bağdat-Ankara, Erbil-Ankara ilişkileri ile Türkiye'nin iç siyaseti üzerinde büyük etkileri olacaktır. Barzani'yle iyi ilişkileri olan ve müttefik olarak iyi anlaşılan Türkiye bu ilişkiyi sürdürmek istemektedir. Referandumun Barzani'nin İKBY'deki siyasal geleceğini riske sokacak şekilde engellenmesi İKBY içerisinde bulunan Türkiye karşıtlarının önünü açabilecektir. Durumun böyle gelişmesi,

Türkiye'nin Kuzey Irak üzerindeki etkisinin azalmasına neden olacaktır. Ayrıca referandum sonrası sürecin bağımsızlık yoluna girmesi, içerdiği riskler bakımından Türkiye için yönetilmesi kolay olmayan bir süreci başlatabilecektir. Kerkük'te yaşanabilecek olası bir Arap-Kürt savaşı, İran-Kürt savaşı, Sincar'ın PKK'nın eline geçmek suretiyle fiili olarak Irak- Suriye PKK hattı oluşması gibi riskler, bölge istikrarını olduğu gibi Türkiye'nin ulusal güvenliğini de sıkıntıya sokabilecektir. Yine Kuzey Irak'ta yaşanabilecek bir bağımsızlık hareketi, Türkiye'ni içinde de sıkıntılar oluşmasına neden olabilecektir (Kekilli ve Keskin, 2017, s. 23).

2.6.1. Kürt Bölgesel Yönetiminin Referandum Kararının Olası Etkileri

Barzani; tarih boyunca Kürtlerin bir devlete sahip olamadığını, artık halkın egemenliğine dayalı bağımsız bir devlete kavuşacaklarını söylerken, onun Kürt devleti tasavvuru; bölgenin siyasal ve etnik yapısı nedeniyle, aşağıda özetlenen son derece kritik sonuçlar doğurabilecek potansiyel taşımaktadır.

Enerji: KBY'nin bağımsızlık için referandum kararı; özellikle enerjide büyük sorunların yaşanmasını tetikleme potansiyeli barındırmaktadır. Çünkü bağımsızlık kararı, KYB'nin Kerkük petroleri üzerinde mutlak hâkimiyet sağlamasını kolaylaştıracaktır. Buna karşılık İran ve Irak'ın enerji işbirliği; Barzani'nin referandum projesinin meşruiyetinin bölgesel ve küresel alanda sorgulanmasını ayol açabilecektir. Bu enerji işbirliğini; KBY'nin İran ve Irak yönetimleri tarafından çevrelenmesi yanında; uluslararası enerji ve petrol piyasasında, Barzani'nin bypass edilmesi olarak okumak mümkündür.

Siyasal Boyut: KYB referandumunu, bölgedeki siyasal yapının temelden değişmesi anlamını taşımaktadır. Bağımsızlık referandumunun başarılması; Irakla yaşanan fiili ayrışmayı resmîleştirecek; IRAK'IN toprak ve siyasal bütünlüğünün bozulmasına neden olacaktır. Öte yanda bölgedeki halklar üzerinde ayrılıkçılık eğilimlerini güçlendirecek, bölge devletlerinin toprak bütünlüğü ve siyasal yapılarını tehdit edecektir. Sosyopsikolojik açıdan bölge halklarında "Kuzey Irak Örneği" ile kendi kaderlerini tayin motivasyonu güç kazanacak ve ayrılıkçı düşüncelerin yayılmasını sağlayacaktır.

Bölgede toprak bütünlüğü ve siyasal bütünlük açısından en duyarlı bölge ülkeleri olan İran ve Türkiye, ileride olabilecek olumsuz sonuçlara karşı ortak bir vizyon belirleme, önlemler geliştirme yolunu seçecektir.

Öte yanda Suriye'nin Kuzeyindeki YPG/PYD terör örgütlerinin otonom siyasal birimler oluşturma girişimleri bu referandumla birlikte ivme kazanabilir. Bu noktada Rusya ve ABD'nin PYD/YPG terör örgütüyle temasları ve bu yapıların devletleşme projesinin desteklenip desteklenmeyeceği kararları kritik önem arz edecektir.

Etnik Boyut: Bağımsız bir Kürdistan devleti, bölgedeki etnik gerilimlerin alevlenmesine yol açacaktır. Özellikle, Irak'ta yaşayan Türkmenlerin referandumun gerçekleşmesi halinde kendi devletlerini kurma mücadelesine girişeceklerini açıklaması, bölgedeki olası gerilim ve çatışmaların habercisi niteliğindedir.

KYB'de özellikle Türkmen toplumuna uygulanan baskılar ve son dönemde büyük tartışmalara yol açan kamu binalarına KYB bayrağının asılması, bu tasavvurun homojen, Kürt etnik kimliğine dayalı bir Kürt devleti idealini yansıttığını açıkça göstermektedir.

2.7. Basın Özgürlüğü, Basının Önemi ve Sorumlulukları

Türk Dil Kurumu (<http://www.tdk.gov.tr/>) medyayı “iletişim ortamı”, “iletişim araçları” olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla medya; gazete, dergi, radyo, televizyon, internet gibi kitle iletişim araçlarının tümünü kapsayan genel bir terim olarak kullanılmaktadır. Günümüzde Doğusu-Batısı, Güneyi-Kuzeyi ile Dünyadaki bütün zengini ve yoksulların haber almadaki gözü kulağı medyadır. Ayrıca hükümet ve kurumlarla halk arasındaki iletişimi sağlama; daha da önemlisi, halk adına yönetimleri denetleme görevi vardır.

Demokratik ve çağdaş yönetimlerde; vatandaşların ülkede olup bitenleri, devlet ve toplumsal yaşamda olanları öğrenme hakları vardır. Basın; sözü edilen hakkın sağlanmasındaki en önemli araçlardan birisidir. Basın yayınıla ilgili faaliyetlerin aynı zamanda topluma yönelik görevleri de vardır (Çolak, 2013). Bu bağlamda topluma; onu ilgilendiren ya da ilgilendirmesi gereken olaylar konusunda nesnel bilgiler sunmak; bazı sorunlar üzerine insanları düşünmeye yöneltecek bir tartışma ortamı oluşturmak; yöneticilerin dikkatini toplumsal sorunlara çekmek basının temel görevleridir (Günay,

1999). Özetle haber vermek, denetlemek ve eleştiri yapmak, toplumu ilgilendiren konularda halkı bilgilendirmek ve kamuoyu oluşturmak, basının kamusal görevlerinin başında gelmektedir. Basın, toplumda yaşanan olayları nesnel bir şekilde duyurmalı, bunları takip ederek eleştiride bulunup sonuçları kamuoyuna açıklamalıdır.

2.7.1. Basın Özgürlüğü

Demokratik düzenin ve anayasal demokrasilerin temel unsurlarından biri ifade özgürlüğüdür. Genel anlamıyla “ifade özgürlüğü; bir düşünce, kanaat, inanç, duygu ya da tutumun barışçıl yöntemlerle ortaya konulmasının serbest olmasıdır” (Erdoğan, 2007, s. 19).

İfade özgürlüğü iki önemli sonuç doğurmaktadır. Birincisi insanların kendilerini entelektüel ve iletişimsel bakımdan gerçekleştirmelerini sağlamak; ikincisi ise toplumun demokratik bakımdan ileri noktalara gelmesini sağlamaktır. Dolayısıyla ifade özgürlüğü; sadece düşünce ortaya koyanlar için değil, söz konusu düşünceye ulaşmayı sağlayanlar için de önem taşımaktadır (Çankaya ve Batur, 2006, s. 1).

Günümüzde düşüncenin basın aracılığı ile açıklanması ve yayılması noktasında sağlanan güç ve imkânlar, ifade özgürlüğünün genel nitelikleriyle beraber basın özgürlüğü kavramının ortaya çıkmasını sağlamıştır (Salihpaşaoğlu, 2008). Basın özgürlüğü haberleri ve düşünceleri; onları çoğaltmaya yarayan araçlar kullanarak serbest bir biçimde açıklayabilme özgürlüğüdür (Dönmezer, 1976). 5187 sayılı Basın Kanununun 3. maddesine göre basın özgürlüğü ile ilgili olarak şunlar yer almaktadır. “... bilgi edinme, yayma, eleştirme, yorumlama ve eser yaratma hakların içerir”. Basın aracılığıyla yapılan yayım düşüncelerin açıklanmasının özel bir türüdür; ancak bununla birlikte düşünceyi açıklama özgürlüğünden farklı bir özgürlük kategorisi oluşturur... 1982 Anayasasının 26. maddesinde düzenlenen düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünün yanında; 28. Maddede şöyle denilmektedir, “Basın hürdür, sansür edilemez. ... Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır” (tbmm.gov.tr)

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi basın özgürlüğünü, ayrı bir özgürlük alanı olarak görmeyerek ifade özgürlüğü kapsamında kullanılan bir biçim olarak kabul etmiştir.

Sözleşmenin ifade özgürlüğü konusunu düzenleyen 10. Maddesine göre, “herkes ifade özgürlüğüne sahiptir. Bu hak düşünce özgürlüğü ile kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir almak ve vermek özgürlüğünü de içerir. Bu madde, devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine bağlı tutmalarına engel değildir.” (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, m. 10)

Medya sadece bilgi vermekle yetinmez, insanların duygularına seslenir, onları yönlendirir ve ikna eder. Siyaset; medya ve basının bu özelliklerini kendi yararına kullanarak toplumu kendi ideolojisi yönünde etkilemeye çalışır. Basın ve medya siyasilerin mesajlarını halka ulaştırdığı gibi siyasi sistemi denetleme görevi de yapar ya da yapması gerekir. Söz konusu araçlar, insanların siyasal konularda bilgi sahibi olmalarına ve siyasal ilginin artmasına da katkıda bulunmaktadır. Özellikle seçimler ve toplumsal hassasiyeti olan konuların gündemde olduğu dönemlerde kitle basının siyasal malzeme yükü iyice artmaktadır (Tokgöz, 1979).

2.7.2. Medya ve Siyaset

Her iktidar medyayı bir güç olarak görmekte ve toplumla olan çeşitli ilişkilerinde medyadan yararlanmaya, medyayı kullanmaya çalışmaktadır. İktidar üzerindeki gücünün farkında olan medya; kendi çıkarları doğrultusunda, kimi gruplarla işbirliği yaparken kimisini karşısına alabilmekte, onları görmezden gelmekte ya da aleyhinde yayınlar yapabilmektedirler. Bu olgunun doğal bir sonucu olarak; medyayı kendi yanlarına çekmek ya da denetlemek isteyen yönetimler; medya sahipleri ve çalışanlarına kimi ayrıcalıklar tanımakta ya da ekonomik destekler sağlama yolunu seçebilmektedirler. Bu bağlamda Medya ve siyaset arasındaki ilişki “ortak yaşama ilişkisi” şeklinde tanımlanmaktadır. Medya haber kaynağı olarak siyaseti ve siyasileri görmekte; onlar da kendi düşüncelerinin halka ulaşmasında medyayı kullanmaktadırlar. Bu bakımdan medya-siyaset ilişkisi genellikle uyum içerisindedir (Yüksel, 2001).

Birçok ticari kuruluşun birleşmesiyle oluşan holdinglerin, iktidarlardan üst düzeyde yarar sağlamak için medya kuruluşlarını satın almaları; medyayı tarafsızlıktan uzaklaştırıp insanların doğru haber alma imkânını kısıtlayabilmektedir. Örneğin devletten projeler almak, çeşitli denetimlerin dışında kalarak ticari kazanç sağlamak

peşinde olan holdinglerin, devletin aleyhinde yayın yapmaktan kaçındıkları (oto sansür) yaşanan bir olgudur.

Siyasi gücün medya üzerinde vesayet oluşturması etik değerlere uygun olmasa da, medyanın siyasal rejimin isteğine göre hareket ettiği ortadadır. Kitle iletişim araçlarını, siyasetteki kayıtsızlığı besleyen en önemli unsurlardan biri olarak tanımlamak da mümkündür. Çünkü siyasi olarak vesayet altına alınan medyanın bundan kurtulması, onlarla bir arada yaşamalarından çok daha güçtür (Bostancı, 1998:138).

Medyanın kamuoyunu yönlendirme gücü arttıkça medyaya da yön vermek isteyen bazı güçlerin ortaya çıkması doğal bir durumdur. Çünkü çözülmesi kolaya olmayan yapısı olan kamuoyu üzerinde etkili olabilmenin en sağlam ve kestirme yolu, medyadan geçmektedir. Siyaset, medyaya yön vermek, üzerinde egemenlik kurmak isteyenlerin başında gelmektedir. Özellikle iktidarda olan siyasi güçler, medyayı kendi ellerinde tutmak için çaba harcamakta, siyasal iktidarın uzun süre devam etmesi için medyanın gücüne ihtiyaçları olmaktadır. Ayrıca medyanın siyasetin oluşma sürecinde ve yönlendirilmesinde büyük bir rolü vardır. Meyer (2002), siyaset ile medya ilişkisini ele aldığı çalışmasında, medyanın siyaseti yönlendirme gücüne vurgu yapmaktadır.

“Siyaset alanı, medya sisteminin etkisine girdiği anda büyük ölçüde değişerek medya sisteminin kurallarına bağımlı duruma gelir. Medya sisteminin mantığı siyaseti sömürgeleştirirken sadece siyasalın betimlenmesini veya da diğer sistemlerle ilişkisini tekrar yapılandırmaz; siyasal süreci “üretim” düzeyinde, yani siyasal alanın benzeri olmayan bir yaşam biçimi olarak ortaya çıktığı düzeyde etkiler. Medya mantığının kuralları, siyasal mantıkta bulunan kurucu etkenleri, birçok durumda onlara yeni anlamlar vererek ve medya yasalarından alınan yeni unsurlar eklemek suretiyle tekrar kalıba döker. Bu anlamda sömürgeleşme, siyasetin medya sisteminin mantığına neredeyse kayıtsız şartsız teslimi anlamına gelmektedir” (Meyer, 2002, s.72).

Medya sistemi, siyaseti hiçbir zorlamaya gitmeden sömürgeleştirmektedir; siyasetçinin iktidara gelebilmek için medyadan faydalanma arzu ve isteği, sözü edilen sömürüyü kabullenmeyi de yanında getirmektedir. Oyunun kuralları medya tarafından tespit edilmekte siyasal sisteme ise yalnızca kuralları uygulama biçimiyle ilgili dar bir hareket alanı bırakılmaktadır.

Yeni medya teknolojilerinin gelişimi ve yaygınlaşması durumu tersine çevirmeye başlamış olsa da; bazı konuların gündeme getirilmesini, bazılarının görmezden

gelinmesini ya da arka plana atılmasını sağlama, bazı krizleri yaptıkları yayınlarla manipüle ederek toplumun denetim altına alınmasını kolaylaştırmada medyanın hala yaygın olarak kullanıldığı söylenebilir.

Medya ile Siyasetin Karmaşık İlişkisi: Siyasetin medyadan ayrı, medyanın ise siyasetten bağımsız olması mümkün görülmemektedir. Medya ile siyaset ilişkisi, yönetimde olanın kimliği fark etmeden her şartta devam etmektedir. Baskıcı rejimler ya da baskıcı dönemde; medya siyasi iktidarın yayın organı ve sesi gibi davranmaktadır. Demokratik ve liberal rejimlerde ise yasaların ve düzenlemelerin etkili olduğu daha özgürlükçü bir süreç yaşanmaktadır. Dolayısıyla bağımsız ve tarafsız medyanın içinde olduğu durum ya da ortam, iktidarın bakış açısına ve yapısına göre şekil almaktadır. Tekelleşme ve buna bağlı olarak kartelleşmeye kadar varan durum, medya ile siyaset ilişkisinde etkili olmaktadır.

Siyasetin medyaya yaklaşımı; İktidardaki gücün düşüncelerini, anlayışını ve kültürünü yayma anlamında medya emperyalizmi adı verilen olgunun devreye alınması şeklinde kendini göstermektedir. Siyasetin medyanın gücünden ve desteğinden yararlanması veya medyanın siyaseti kendi çıkarları için kullanması gibi hallerde vatandaşın dikkati ve duyarlılığı önem kazanmaktadır.

Yukarıdaki bağlamda medyanın gerçekten kamuoyunu bilgilendirme ve haber verme işlevi, siyasetle ilişkisi çerçevesinde ele alınmalıdır. Siyasetin iddia ettiği veya istediği faaliyetleri, çalışmalarını iletmek için medya üzerinde baskı kurmak için bazı düzenlemeler getirmesi ve bu düzenlemeleri medya için bir tehdit unsuru olarak kullanması, medyanın tarafsızlığını ve haberleri objektif verme ilkelerini zayıflatacaktır.

3. BÖLÜM: YÖNTEM

Bu araştırma, Kuzey Irak Kürt Bölgesel Yönetiminin (KBY) 25 Eylül 2017 tarihinde gerçekleştirdiği bağımsızlık referandumuna, Türk siyasetçilerinin gösterdiği tepkilerle ilgilidir. Araştırmada; referandumun yapıldığı tarihin 10 gün öncesinden başlayarak Cumhurbaşkanı, Başbakan, Cumhuriyet Halk Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi genel başkanlarının referanduma ilişkin açıklamalarına; Cumhuriyet, Hürriyet ve Türkiye gazetelerinde nasıl yer verildiği incelenmektedir. Dolayısıyla bu araştırma bir durum saptama çalışmasıdır.

Araştırmada; yukarıda anılan gazetelerde, yer verilen referandumla ilgili haberlerin çözümlenmesinde Çerçeveleme Kuramından yararlanılmıştır. Çerçeveleme Kuramı bir haberde nelerin öne çıkarıldığı/vurgulandığı ile ilgilidir; Özellikle siyasi söylemlerdeki iddiaların teknolojik olanaklar kullanılarak çerçevesi, izleyenlerin “nasıl” düşünmesi gerektiği üzerinde etkili olmaktadır. Dolayısıyla çerçeveleme, kitle iletişim araçlarının ideolojik duruşunu da ortaya koymaktadır.

3.1. Haberlerde Çerçeveleme Kuramı

Yazılı basında yer alan bir haberin var oluşu ya da önemi, sunulduğu yere ve nasıl sunulduğuna bağlıdır. Haberlerin medyadaki sunum şekilleri; insanların içinde buldukları dünyayı algılamaları, olaylara, kurum ve kuruluşlara hatta insanlara nasıl tepki verecekleri üzerinde etkili olabilmektedir.

Çerçeveleme çözümlenmesi (analiz); haberlerin sunum biçimlerini anlama çabası ve çerçeveler nedeniyle insanların gösterdiği bilişsel ve davranışsal tepkiler üstüne yoğunlaşır (Deacon vd. 2007:161'den akt., Yağan, 2015: 49).

Çerçeveleme çözümlenmesi sosyolog Erving Goffman (1974) tarafından geliştirilmiştir. Goffman çerçeveleme kuramıyla, insanların sosyal dünyaya verdiği anlamlar üzerinde durmuştur. 1993'lerden başlayarak “çerçeve-çerçeveleme” terimleri; haber ve gazetecilik üzerine yapılan araştırmalarda kullanılmaya başlanmış, yöntem olan ilgi 2008-2009'da en üst seviyeye ulaşmıştır. Haberlerin çerçevesinde sözcükler, imajlar, yan-anahtar cümleler, metaforlar, fotoğraflar ve şemalar temsil şekillerini biçimlendiren yapılar olarak kullanılmaktadır (Tokgöz, 2015: 365-369).

Çerçeveleme kuramı; her ne kadar bazı ana akım araştırmacılar tarafından gündem belirleme sürecinin parçası olarak görülse de; ilgili literatürde ayrı bir kuram olarak kabul edilmektedir. Gündem belirleme kuramına göre kitle iletişim araçlarının önem verdiği -öne çıkardığı- konular kamuoyunun da üstünde durduğu konulardır. Bunun tersi de doğrudur; kitle iletişiminin göz ardı ettiği konular halkın önemsemediği konular haline gelmektedir. Buradaki “konular” sözcüğü siyasal olabilir, ekonomik olabilir ya da kurumlarla, insanlarla ilgili olabilir...

Gündem belirleme kuramının temel varsayımına göre; kitle iletişim araçları halkın ne düşüneceğini ya da nasıl düşüneceğini söylemede başarılı olamayabilir ama ne hakkında düşüneceklerin konusunda başarılı olmaktadır. Kitle iletişim araçları insanlar için en önemli bilgi kaynağı olduğu için; istenilen bir konuyu ağırlıklı olarak ele alarak kamuoyunun gündemini belirleyebilmektedir. Buna karşılık çerçeveleme kuramı haber sunumuna odaklanmaktadır. Çerçeveler; izleyicilerin konu(lar) hakkında “ne düşünmesini” değil, “nasıl” düşünmesi gerektiği üzerinde etkili olmaktadır. Bu bağlamda gündem belirleme ve çerçeveleme kuramının temelleri ve odaklandıkları hususlar farklıdır. Gündem belirleme medyanın güçlü etkileri modeline daha yakınken; çerçeveleme haber üretimini biçimlendirilişine ve ideolojik sonuçlarına önem vermektedir.

Kitle iletişim araçlarının sunduğu haberler; gündem belirleme kuramı bağlamında, eşik bekçileri tarafından süzülerek kamuoyuna aktarılırken; seçilen ileti ya da olaylardaki çeşitli iddiaların nasıl çerçvelendiği (fotoğraf, metafor, yan anlam, imaj, sözcükler) kitle iletişim araçlarının ideolojik duruşunu ortaya koyabilmektedir. Bu bağlamda gündem belirleme ve çerçeveleme kuramlarının kökenleri ve dayandıkları arka plan farklı olmakla birlikte, medya araştırmalarında birbirini tamamlaya yaklaşımlardır.

Son yıllarda haber süreçlerinin etkilerini anlamada; çerçeveleme yaklaşımı, önemli bir yöntem konumuna yükselmiştir. Çerçeveleme, haberlerin medya çalışanları tarafından toplanıp sunulması ve bu haberlerin izleyiciler tarafından algılanması olarak iki şekilde oluşmaktadır (Özarslan, 2014: 123-124). Çerçeveler; haberin sunumunda kullandığı öne çıkarma, vurgulama, yorumlama ve dışlama kalıplarıyla olaylara ilişkin belirli anlamlar ortaya çıkarırlar (Carragee and Roefs, 2004: 215-216). Çünkü haberlerin çerçeveleme şekli, haberlerin algılanma şeklini belirler. Zaten medya metinlerinin çerçeveleme

(manşete ya da sür manşete çıkarılması, puntosu, yer aldığı sayfa, fotoğrafa yer verilip verilmemesi, kapsadığı alan vb.) okuyucunun belirli şekillerde düşünmesi içindir. O nedenle seçmek ve öne çıkarmak çerçevelemenin özüdür. Öne çıkarma ve seçim ile gazetede yer alanlar kadar dışarıda bırakılanlar da çerçevelemenin içerisinde yer alır.

Yukarıdaki bağlamda çerçeveleme; “dâhil etme” ve “dışlama” ile birlikte “vurgu” süreçlerini içerir (Hallahan 1999: 207). Entman’a göre çerçeveler bir iletişime konu olan mesele hakkında bazı bilgi parçalarını seçerek/işaret ederek bu parçaların önemce belirginleşmesini sağlarlar. Önemli hale getirilen bilgi parçası izlerkitle için daha dikkat çekici, anlamlı veya hatırlanabilir olacaktır. Önemdeki bir artış, alıcıların bilgiyi anlamaları ve böylece bilgiyi işlemeleri, sonra da onu hafızaya alma olasılıklarını artırır (Entman 1993: 52). Önem ve seçim, sadece gündeme getirilenin değil, dışarıda bırakılanın, ikinci plana itilenin, küçük görülenin de çerçevelemeye dâhil olduğunu vurgulamaktadır

Habercinin bir konuyu çerçevelemesi birkaç toplumsal-yapısal veya örgütsel değişken tarafından etkilenebilmektedir: 1. Toplumsal normlar ve değerler; 2. Medya sahipliği ve örgütsel baskı ve kısıtlamalar; 3. Çıkar gruplarının baskıları; 4. Haber üretim rutinleri (yerleşik işlemler); 5. Habercilerin ideolojik veya siyasal yönelimleri (Shoemaker ve Reese 1996). Bu etmenler nedeniyle habercilerin konu ya da olayı çerçeveleyiş biçimleri haber sunumunu tamamen etkilemektedir.

Entman’a göre çerçeveler dört yerde ortaya çıkmaktadır. Birincisi kaynaktır. Kaynak, bilinçli ya da bilinçsiz biçimde çerçeveler üretebilir. İkincisi anahtar kelimelerdir. Klişeleşmiş imajlar, bilgi kaynağının hüküm cümlelerini ifade biçimi metinleri ortaya çıkar. Üçüncüsü, kaynaktan gelen çerçeve ya da çerçevelerin yorumlanmasıyla izleyicilerin sahip olduğu kendi çerçeveleri tarafından yönlendirilmesinin sonucudur. Dördüncü ise toplumun kültürü ve ortaklaşa harekete geçen çerçeveler deposudur (Entman, 1993: 51-52).

Haber metinlerinde tutarsız bilgiler ya da uyuşmayan veriler olduğunda; tekrarlama ve pekiştirmelerle, metindeki bazı noktaları daha belirgin hale getirerek diğer görüşlere az yer verebilir ya da tamamen yok edebilir (Entman, 1991: 7). Tokgöz’e göre gazeteciler,

seçkinlerin talepleri ve bilgisi dâhilinde haberleri çerçevelere yerleştirerek hedef kitleye iletmektedir (Tokgöz, 2015: 370).

3.2. Araştırma Yapılan Gazeteler ve Siyasetçiler

Siyasilerin referandum kararıyla ilgili olarak yaptıkları açıklamaların; gazetelerin hangi sayfasında, hangi puntuyla yazıldığı, haberin kapladığı alan ve haberde fotoğraf kullanılıp kullanılmadığı; gazetelerin siyasal eğilimlerine göre değişeceği için hükümet yanlısı, hükümete muhalif ve tarafsız olduğu varsayılan üç adet günlük gazete seçilmiştir.

Bu gazeteler arasında –hep genel kabul gördüğü için- Cumhuriyet muhalif, Hürriyet tarafsız, Türkiye Gazetesi ise hükümet yanlısı olarak seçilmiştir. Referandumla ilgili beyanları incelenen siyasetçiler ise Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Başbakan Binali Yıldırım, Cumhuriyet Halk Partisi genel başkanı Kemal Kılıçdaroğlu ve Milliyetçi Hareket Partisi genel başkanı Devlet Bahçeli olarak belirlenmiştir.

3.3. Veriler ve Toplanması

Araştırmada; yukarıda anılan üç gazetenin; Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Başbakan Binali Yıldırım, Cumhuriyet Halk Partisi genel başkanı Kemal Kılıçdaroğlu ve Milliyetçi Hareket Partisi genel başkanı Devlet Bahçeli'nin Kuzey Irak bağımsızlık referandumuna ilişkin açıklamalar için yapılan çerçevelerin özelliklerine ilişkin veriler derlenmiştir.

Yukarıdaki bağlamda; siyasilerin referandumla ilgili beyan ve değerlendirmelerine ilişkin haberin başlığı ve başlık için seçilen sözcükler; haberin konumu, kapsadığı alan, fotoğraf ve metafor kullanılıp kullanılmadığı... gözlenmiştir. Ayrıca yapılan çerçevelerin; siyasilerin söylemlerinden mi üretildiği; klişe ifadelerin mi kullanıldığı; kaynağın söyledikleri yorumlanarak mı üretildiği, çerçevenin içerik olarak niteliği (tehdit, öneri ya da nötr olması), konularına ilişkin veriler toplanmıştır.

Araştırma, gazetelerin internet sürümleri (versiyon) üzerinde yapılmıştır. Bunun nedeni gazetelerin internet sürümlerine ulaşmanın ve onları kullanmanın daha kolay olmasıdır.

Araştırmada kapsanan 15-25 Eylöl 2017 tarihlerinde; incelenen gazetelerin 15 Eylöl tarihli nüshalarında referanduma ilişkin yazıya rastlanmamıştır. Yine bu gazetelerin 24 ve 25 Eylöl tarihindeki nüshalarında referandumla ilgili haberler var, ancak o iki günde siyasilerin bu konuda yaptığı herhangi bir açıklama olmamıştır. Çalışmada; 24 ve 25 Eylöl 2017'deki referandum haberleri; yine gazeteler göre ve kesikleriyle birlikte gösterilmiştir. Dolayısıyla bu araştırmada; siyasilerin referandumla ilgili açıklamalarının gazetelerdeki çerçevesi, 16 -23 Eylöl tarihleri arasındaki nüshaları üzerinden yapılmıştır.

3.4. Verilerin Değerlendirilmesi

Referandum konusunda en çok açıklama Cumhurbaşkanı tarafından yapılmıştır. Bu açıklamalara en çok yer veren gazete ise Türkiye Gazetesi olmuştur. Siyasilerin referandumla ilgili beyanları için gazetelerin gerçekleştirdiği çerçevesi değerlendirilirken şöyle bir yol izlendi: Önce; Cumhurbaşkanı'nın gazetelerdeki referandumla ilgili açıklama ya da açıklamaları tarih sırasıyla alındı ve – bir kıyaslama yapılabilsin diye- aynı haber(ler)in öteki gazetelerdeki –varsa- çerçevesi arka arkaya verildi. Daha sonra Başbakan ve iki muhalefet partisi başkanının yine referandumla ilgili olarak yaptıkları açıklamaların, ele alınan üç gazetede nasıl çerçevesine bakıldı.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın ayrı olarak ele alınmasının nedeni; onun Türkiye'deki iç ve dış politikada hep önde ve belirleyici olması; hükümet ve ait olduğu parti üzerindeki etkisi ve özellikle basını denetlemedeki gücünün fazla olmasıdır.

4. BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde; siyasetçilerin referandum öncesindeki 10 gün içerisinde yaptıkları açıklamaların tarihleri ve sayıları topluca verilmiştir. Devamında; referandum öncesindeki açıklama ya da değerlendirmelerin siyasetçilere ve gazeteler göre dağılımı bir çizelge şeklinde düzenlendi ve gazetelerdeki çerçevesiyle ilgili özellikleri tartışıldı.

Çizelge 4.1; Kuzey Irak Kürt Bölgesel Yönetiminin (KYB) 25 Eylül 2017 tarihinde gerçekleştirdiği bağımsızlık referandumunun öncesindeki 10 gün boyunca (15-25 Eylül 2017) Türk siyasilerin (Cumhurbaşkanı, Başbakan, Cumhuriyet Halk Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanları) yaptığı açıklamaların sayısını ve tarihlerine göre dağılımını göstermektedir.

Çizelge 4.2. Kuzey Irak Kürt Bölgesel Yönetiminin 25 Eylül 2017 tarihinde gerçekleştirdiği bağımsızlık referandumunun öncesindeki 10 gün boyunca Türk siyasilerin verdikleri beyanların tarihlerine göre dağılımı.

Tarih	Cumhurbaşkanı	Başbakan	CHP başkanı	MHP başkanı	Toplam
15	-	-	-	-	-
16	3	-	-	-	3
17	-	6	-	2	8
18	2	-	-	-	2
19	-	-	-	-	-
20	4	1	-	1	6
21	5	-	-	-	5
22	5	2	2	-	9
23	4	3	-	-	7
24	-	-	-	-	-
25	-	-	-	-	-
Toplam	23	12	2	3	40

Çizelge 4.1'e göre; araştırmada kapsanan 15-25 Eylül 2017 tarihler arasında; gazetelerde, referandumla ilgili toplam 40 beyanata/ habere yer verilmiştir. Yapılan açıklamaların yarısından fazlası Cumhurbaşkanıya aittir. Toplam 6 gün içerisinde Erdoğan'ın tam 23 referandum haberi yapılmıştır. Onun referandumla ilgili olarak gazetelerde yer alan beyanları; başbakanın yaklaşık iki katıdır. Muhalefet parti başkanlarının referanduma ilişkin sözleri nedeniyle gazetelerde yer almaları, 10 gün içerisinde sadece 5 kez olmuştur.

4.1. Türk Siyasetçilerin Referandumla İlgili Beyanlarının Gazetelere Göre Dağılımı

Siyasetçilerin referandumla ilgili haberleri araştırılırken; incelenen gazetelerin her hangi bir sayfasında referandumla ilgili bir beyan varsa, ayrı bir haber olarak kabul edildi. Çünkü kimi gazetelerde; aynı gün, aynı siyasetçinin tek bir beyanatının 2, hatta üç farklı sayfada ve farklı düzenlemeler şeklinde verildiği örnekler vardır.

Araştırma bulgularının sunumunda Cumhurbaşkanının haberleri tek başına incelenmiştir. Bunun temel nedeni referandum haberlerinin yarıdan fazlasının Erdoğan'la ilişkili olması ve bütün gazetelerde yer bulmasıdır. Başbakan ve parti liderlerinin referandum haberleri ise birlikte verilmiştir. Çizelge 4.2; referandum öncesinde; gazetelerde, konuyla ilgili toplam 40 haberin gazetelere ve siyasilere göre dağılımını göstermektedir.

Çizelge 4.2. Kuzey Irak Kürt Bölgesel Yönetiminin 25 Eylül 2017 tarihinde gerçekleştirdiği bağımsızlık referandumunun öncesindeki 10 gün boyunca Türk siyasilerin verdikleri beyanatların gazetelere göre dağılımı.

	Cumhurbaşkanı	Başbakan	CHP başkanı	MHP başkanı	Toplam
Cumhuriyet	4	2	1	1	8
Türkiye	11	4	-	2	17
Hürriyet	8	6	1	-	15
Toplam	23	12	2	3	40

Çizelge 4.2'ye göre haberlerin tam %80'i Hürriyet ve Türkiye gazetelerinde çıkmıştır. Yine haberlerin yaklaşık %90'ı Cumhurbaşkanı ve başbakana aittir. İleriki sayfalarda da görülebileceği gibi; referandumla ilgili haberlerin çoğunda –özellikle Hürriyet ve Türkiye gazetelerinde-siyasetçilerin yaptığı açıklamalar bazen bir başka manşet altında ya da kesyap şeklinde; yani bir araya getirilmiş birkaç haberden birisi olarak çerçevelenmiştir. Bu kesyaplar genellikle; farklı ortamlarda ya da yapılan toplantılarda sorulan çeşitli sorulara verilen yanıtlardan oluşturulmuştur.

4.2. Cumhurbaşkanının Referandumla İlgili Beyanlarının Gazetelerdeki Çerçevesi

Bu başlık altında; cumhurbaşkanı Erdoğan'ın referanduma ilişkin beyanlarının ilgili üç gazetede nasıl çerçvelendiğine yer verilmiştir. İlgili haberler ait olduğu gazete, tarih sırası ve bulunduğu sayfada gösterilerek kesikleriyle birlikte ele alınmıştır.

4.2.1. Cumhurbaşkanının Referandumla İlgili Beyanlarının 16 Eylül 2017 Tarihli Gazetelerdeki Çerçevesi

15 Eylül tarihinde ATV'de canlı yayına katılan Cumhurbaşkanı; Barzani'nin "bedeli neyse ödemeye hazırız" beyanı için yaptığı değerlendirmede; "...akıl tutulmasından öte bir şey olarak görüyorum, bu ciddi manada siyasi bir acemilik, böyle bir siyaset anlayışı olamaz. ...ayın 22'sinde yapılacak MGK ve Bakanlar Kurulu toplantılarından sonra...

hassasiyetimizin ne denli ileri olduğunu kendisi çok net görecek" Özet olarak yapılan bu açıklama seçilen üç gazetede aşağıdaki şekillerde çerçvelenmiştir

16 Eylül 2017, Hürriyet Gazetesi. Gazetenin manşeti TEOG sınavıyla ilgili ama bu haberin yer aldığı mavi çerçeve içinde referandumla ilgili bir haber, ayrıca üç tane de spot var. Dahası hemen altındaki bir başka çerçevede Barzani'nin beyanını, onun da altında ABD'nin "referandum iptal edilsin" açıklamasına yer verilmiştir. Haber birinci sayfada ama manşet

değil. Başlığı Erdoğan'ın sözlerinden çıkarılmıştır. Seçilen fotoğraf ve fotoğrafla

başlığın aynı zamanda verilmesi; başlıktaki tehdit ve küçümsemenin etkisini artırma amacına yöneliktir. Altındaki çerçevede tek sütunda gösterilen Barzani'nin "bedeli neyse ödemeye hazırız" ifadesi, fotoğrafın üzerindeki büyük harflerle yazılmış "Barzani resti" ile ABD'nin "...iptal edilsin" açıklaması Cumhurbaşkanının sözlerini daha önemli kılmaktadır. Hemen solunda iki sütun üzerine "Türk askeri İdlib yolunda" yazısının Barzani ile aynı çerçeve içinde verilmesi bir başka tehdit ögesi olarak değerlendirilebilir. Türk Askeri yazısının koyu ve kalın oluşu dikkat çekicidir.

Hürriyet Gazetesinin 16 Eylül 2017 tarihli nüshasında sunduğu çerçeve; Türkiye gibi ABD'de de referanduma karşıdır. Barzani ne yaptığını bilmiyor. Türkmenlerin ve kimi Kürt partilerin muhalefetine karşın; ordusunu Suriye'ye sokmuş Türklere karşı gelmeye çalışması akıl tutulmasıdır, siyaset bilmemektir. Haddini bilmeyene biz haddini bildiririz.

16 Eylül 2017,
Cumhuriyet Gazetesi.
Aynı haber "Barzani'den
geri adım yok" başlığı ile
vermiştir. Bu haberdan;
Barzani'nin
"Referanduma sadece
Kürdistan halkı meşruiyet
kazandırabilir. Kimsenin
sözünü dinlemeyin,

Barzani'den geri adım yok

ABD'nin baskıyı artırmasına rağmen Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi (IKBY) bağımsızlık referandumundan geri adım atmıyor. ABD Başkanı'nın İŞİD'le Savaş Temsilcisi Brett McGurk'ün 25 Eylül referandumunun ertelenmesi için sunduğu alternatif "diğer partilerle görüşüp yanıt vereceğini" söyleyen IKBY Başkanı Mesud Barzani, dün Duhok'taki mitingde bu planın referandumuna alternatif oluşturmadığını savundu. Barzani, "Referandum sadece Kürdistan halkı meşruiyet kazandırabilir. Kimsenin sözünü dinlemeyin, referanduma gidiyoruz. Bedeli neyse ödemeye hazırız" dedi. Ardından IKBY Meclisi iki yıldır ilk kez bir araya geldi.

Meclis onay verdi

Barzani'nin başkanlığının seçimsiz uzatılmasını protesto eden Goran'ın meclis başkanı dahil milletvekillerinin Erbil'e girişinin engellenmesi üzerine Ekim 2015'te kapanan meclis, Barzani'nin KDP'si, Talabani'nin KYB'si ve İslamci Yekirtu'nun aldığı kararla dün akşam ilk oturumunu gerçekleştirdi. Ama ikinci büyük par-

ti, 24 vekilli Goran ve 6 vekilli İslamci Komel oturumu boykot etti. 111 vekilden 68'i hazır bulundu ve 65'i, IKBY ile Kerkük gibi statüsü tartışmalı bölgelerde referandum kararını onadı. Böylece Barzani'nin tek başına karar verdiği referandum meşruiyet kazandırmaya çalışıldı. Ancak McGurk, referandumun uluslararası meşruiyete sahip olmadığı uyarısı yapmıştı. Şimdilik Kürt referandumunu destekleyen tek ülke İsrail.

Türkmen lider uyardı

Mecliste, Türkmen Reform ve İlerleme Partisi Başkanı Muna Kahveci ve Türkmen Kalkınma Partisi Başkanı Muhammed Sadettin İlhanlı refe-

randumu destek verirken Türkmen Cephesi'nin tek vekilli boykot etti. Dün Ankara'ya gelen Türkmen Cephesi Başkanı Erşad Salih, Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ve BBP lideri Mustafa Destici ile görüştü. Türkiye'nin tutumunun sadece Türkmenler değil, tüm Irak için önemli olduğunu, toprak bütünlüğüne verilen desteğin Irak'ı mutlu ettiğini belirten Salih, Ankara'dan beklentisini "Karardan dönülmezse iki seçenek var, ama onu şimdi söylemiyoruz" diye ifade etti.

'MGK çok net gösterecek'

Dün akşam ATV canlı yayınına çıkan Cumhurbaşkanı ve AKP Genel Başkanı Tayyip Erdoğan da Barzani'ye "Hakikaten çok çok yanlış bir açıklama. Akıl tutulmasından öte bir şey olarak görüyorum, ciddi manada siyasi acemilik, böyle bir siyaset anlayışı olamaz" tepkisini gösterdi. Erdoğan, "ABD'den dönüştürme, ayın 22'sinde yapılacak MGK ve Bakanlar Kurulu toplantılarından sonra Türkiye kararını çok net açıklayacak, hassasiyetimizin ne denli ileri olduğunu kendisi çok net gösterecek" dedi.

"bedeli neyse ödemeye hazırız" ifadelerini Duhok'taki mitingde söylediği anlaşılmaktadır. Yukarıdaki kesikte de görülebileceği gibi yazıda üç alt başlık kullanılmıştır. Cumhurbaşkanı R.T. Erdoğan'ın sözleri için "MGK çok net gösterecek" başlığı tercih edilmiştir

Haber gazetesinin 7. sayfasında yaklaşık 6 sütun üzerine yazılmıştır. Alanı 24,5x18,5 cm; üst ortasında KYB meclisinin bir fotoğrafı kullanılmıştır. Ana başlıktaki "...geri adım yok" ifadesi ile ilk 2 alt başlık klişe çağrışımı yapmaktadır. 3. alt başlık ise Erdoğan'ın sözlerinden alınmıştır. Haberde ne tehditkâr, küçümser, aşağılar bir izlenim; ne de övme, yüceltme için özel bir çaba yoktur; bir durum tespiti yapılmıştır.

Cumhuriyet gazetesinin çerçevesi şu şekilde yorumlanabilir. ABD ve Türkiye referandumuna karşıdır. Türkmenler ve kimi Kürt partileri de referandumuna karşıdır. Ancak Barzani; Her şeyi göze almış, referandumda ısrarlıdır, mitingler yaparak halkı katılım için motive etmeye çalışmaktadır.

16 Eylül 2017, Türkiye Gazetesi. Gazetenin üst başlık ve manşeti TEOG sınavının

TEOG'U Kaldıracağız

"Biz TEOG'la mı geldik? Ne TEOG vardı, ne bir şey vardı. Okursun, sene içinde notların bellidir, bu notlarla beraber yürürsün."

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Mabeyn Kışkı'nın ve A Haber TV'ntaki yayınında soruları cevaplandırdı. Erdoğan'ın çarpıcı açıklamalarından önce çıkan bazı satır başları şöyle:
■ TEOG: Ben TEOG olmayı istemiyordum ve yanlış buluyordum. TEOG'ın kaldırılmasını istiyordum. Biz TEOG'la mı geldik? Ne TEOG vardı, ne bir şey vardı. Okursun, sene içinde notların bellidir, bu notlarla beraber yürürsün. Gelirsin üniversite sırasına, orada da gireceğin üniversite imtihanlarına. Üniversite imtihanında da sosyalde, sırsaldaki başarı durumun neyse bu başarıya göre gireceğin gereken yer nereyse gireceğin. Bununla ilgili kararın verecek olan hükümettir. Zaten yarın (bugün) Sayın Başbakanımınla görüşme var, kendisiyle bunu konuşacağız. Biz artık böyle İkrel bir durumda değiliz, o geçmişte kaldı, neler çıktı bu işle yetti artık.
■ BURSADİSİ: Kredi burs olayı bir ilk geldiğimizde 45 liraydı, şimdi ise 445 liraya çıkarttık. Bursu ve krediye de üniversite öğrencilerine verilen bursu ve krediye 470 liraya çıkarttık. Geçen yıl yurtta kalanlara 285 liraya artırdık, 330 liraya çıkarttık. Şimdi yüksek lisans öğrencilerine 940 liranın doktoraya olanlara ise 1410 liranı veriyoruz. Bu rakamlarla edeta kendini geçindirmek değil, aile geçindirir durumları geldiler.
■ ŞEHİT İRTİFİKASI: On binlerce şehidimizin hesabına soruyoruz. Sonuna kadar üzerine inenlere ödenecek. Biz Kılıçdaroğlu'nun hatırı için geri vitese takılmayız. Öbürü (Sergin Danıkulu) zaten tam teröristi ağzıyla konuşuyor. Sen Genel Başkan'ın önce, bu adama diyecelisin 'Sen ne konuşuyorsun? Senin bu ağzı, Kaadil'dekilerin ağzı'. Zaten bunlar aynı ağız kullanıyorlar. Bir insanın hava aralarında öyle edebilmek için yalvarca çalıştık.
■ SINDIR ÖTESİ HAREKATI: Bizim için Afrin

kaldırılmasıyla ilgili.

Referandumla ilgili haber fotoğrafı olarak, çerçeve içinde ve manşetin hemen altından başlatılmıştır. Türkiye Gazetesi Hürriyet'in kullandığı aynı fotoğrafın daha büyük boyutlu kullanılmıştır.

Haber Gazetesinin 13. Sayfasında ve fotoğrafla birlikte 18x24 cm'lik bir yer kaplamaktadır.

Fotoğrafın sağ omuz üstündeki konuşma balonu içinde "Kanal İstanbul'da hazırlıklar tamam, ihaleye çıkılacak ve adım atılacak" yazısı verilmiştir. Referandumla ilgili haberde; üst başlık şeklinde büyük harflerle "Barzani'nin referandum açıklaması" yazısı, onun altında tırnak içerisinde, üst başlıktan daha kalın, daha büyük puntuyla ve sarı renkte " Akıl tutulmasından öte bir şey..." başlığı kullanılmıştır.

Türkiye Gazetesinin çerçevesi şunu düşündürmektedir. Kanal İstanbul'u bugün-yarın başlatacak bir Türkiye ve onun Cumhurbaşkanı; istihza ile gülümseyerek Barzani'nin akıl tutulması yaşadığını söylüyor. İlginçtir; gazete, Barzani'nin referandum ilişkin açıklamalarına ilişkin hiçbir bilgiye yer vermemiştir.

4.2.2. Cumhurbaşkanının Referandumla İlgili Beyanlarının 18 Eylül 2017 Tarihli Gazetelerdeki Çerçevesi

Cumhurbaşkanı; gazetecilerin bir sorusu üzerine, Türkiye'nin Irak'la 350 km sınırı olduğunu, orada soydaşlarımızın, dindaşlarımızın olduğunu; onların Kürt olması, Türkmen ya da Arap olmasının bizi birbirimizden ayırmayacağını belirterek; Irak'ın bölünmesine yönelik bir adıma "...buyurun devam edin demeyiz. Dara girdiğin zaman kapımızı çalacaksın, her türlü desteği alacaksın ama Irak'ın parçalanmasına gelince bildiğini okuyacaksın..." Devamında; Amerika'da, aynı düşüncede olduğu Sayın İbadi ve Trump ile de görüşeceğini belirttiği açıklamasında; KYB'yi kastederek "...MİT müsteşarımı gönderdim 'bakın yanlış yapıyorsunuz' dedim. Şu ana kadar biz sizinle oturup bu işi defaatle konuştuk da sen hala direniyorsun kusura bakma..." Bu haber incelenen gazetelerden Cumhuriyet'te yer almamıştır. Öteki iki gazetenin bu haberi kullanılarak nasıl bir çerçeve yapıldığı aşağıda irdelenmektedir.

18 Eylül 2017, Hürriyet Gazetesi. Hürriyet, üç sütün üzerine attığı üst başlıkta; kırmızı zemin üzerine "Kuzey Irak referandumu yorumu" Manşet olarak da ""buyurun devam edin demeyiz" başlığını kullanmıştır. Her iki başlık ta büyük harflerle yazılmıştır. Haberin hemen üstünde ve yanında; Erdoğan'ın Mustafa Kemal ve Trump'la birlikte gösteren iki fotoğrafın tercih edilmesi, adeta geçmişte kime dayandığını ve bugün kiminle olduğunu anımsatıyor izleyenlere. Habere gazetenin 18. Sayfasında yer verilmiş, başlık 3 haber 2 sütuna yazılmış. Haber'in başlığı Erdoğan'ın konuşmasından aynen alınmıştır. Kullanılan çerçeve; Erdoğan'ın referandumu karşı duruşundaki kararlılığı, Barzani'yi küçümseme ve kadir bilmezlikle suçlama ve tehdit içermektedir.

BARZANİ'YE REFERANDUM MESAJI:

BUYURUN YAPIN DEMEYİZ

Erdoğan, bağımsızlık referandumunu için ısrar eden Mesut Barzani'ye bir defa daha "Bak yanlış yapıyorsunuz!" dedi

BİLDİĞİNİ OKUYAMAZ! **ÇOCUKLAR KURTULSUN**

BM'DE GÜNDEMİ ÇOK YOĞUN BM zirvesi için ABD'ye giden Erdoğan, Trump dâhil birçok ikili görüşmeye imza atacak. Arakan ve diğer krizlere dikkat çekecek.

BİNALİ YILDIRIM Ş.Urfa'da zil çalacak
Yaz tatili bitti, okullar bugün açılıyor. 17 milyon öğrenci ve bnlere öğretmen dersbaşı yapıyor. Başbakan Binali Yıldırım, Şanlıurfa'da ilk zil çalıp öğrencilerle bir araya gelecek. **13'TE**

İSRAİL Hİ RAPIN
TEOG'un kaldırılmasına da değinen Erdoğan, şöyle dedi: Sayın Başbakan ile bu konuyu etraflıca görüştük ve uygulamaya girmesinde herhangi bir mâni yok. Liseler kendi imtihanlarını Millî Eğitim'in kontrolü altında yapar. Böylece TEOG denilen ciddi imanacak sıkan ve paraların aktıldığı bu süreçlerden çocuklarımızı kurtarmış oluruz. **SAYFA 13'TE**

18 Eylül 2017, Türkiye Gazetesi. Yandaki gazete keşiğinde; mavi zemin üzerindeki fotoğrafta konuşan Cumhurbaşkanı, arka planda savunma bakanı vardır. Fotoğrafın altında beyaz ve sarı renklerle yazılmış "BM'de gündem çok yoğun" yazısı... Daha küçük puntolarla "Erdoğan, Trump dâhil birçok ikili görüşmeye imza atacak.

Arakan ve diğer krizlere dikkat çekecek" yazmaktadır. Birinci sayfada verilen haberin üst başlığı "Barzani'ye referandum mesajı:" burada Barzani kelimesi sarı yazılmış; manşeti, "Buyurun yapın demeyiz". Spot olarak "Erdoğan, bağımsızlık referandumunu için ısrar eden Mesut Barzani'ye bir defa daha 'Bak yanlış yapıyorsunuz' dedi" yazılmış. 'Bak yanlış yapıyorsunuz' yazısı sarı renkte ve koyu yazılmış. Ayrıca spotun sol üst köşesinde kırmızı, oldukça büyük ve aşağıya doğru soluklaşarak fona karışan (degrade) bir dörtgen içine tik konulmuş. Haber metnine başlık olarak "Bildğini okuyamaz!" ifadesi seçilmiş.

Türkiye Gazetesinde, haber birinci sayfada ve manşet haber olarak verilmiş. 6 sütun üzerine büyük harf kullanılarak yazılmış manşet; öz olarak konuşmadan alınmış ama yeniden düzenlenerek daha çarpıcı/uygun hale getirilmiştir. Haber için 21x15+3x5 santimetre karelik bir alan kullanılmıştır. Sarı rengin kullanıldığı kelime ya da cümlecikler; Erdoğan'ı önemli/üstün/güçlü gösterilmesi işlevi görmektedir. Aynı şekilde fotoğraf altındaki "BM'de Gündem çok yoğun" ifadesi ve Erdoğan için "... Trump dâhil birçok ikili görüşmeye imza atacak. Arakan ve diğer krizlere dikkat çekecek" denilmesi yine onun ne kadar önemli bir kişi olduğu duygusu uyandırması içindir. Haberın tasarımı; Erdoğan'ı yüceltirken, Barzani'yi küçümseme, önemsiz gösterme duygusu vermektedir.

Kullanılan çerçeve; Erdoğan'ın referanduma karşı duruşundaki kararlılığa ek olarak, Barzani'ye nasihat, onu küçümseme, kadir bilmezlikle suçlama ve tehdit içermektedir.

4.2.3. Cumhurbaşkanının Referandumla İlgili Beyanlarının 20 Eylül 2017 Tarihli Gazetelerdeki Çerçevesi

New York'ta BM kurulunda konuşan Cumhurbaşkanı "İKBY'yi vaz geçmeye davet ederek "Bağımsızlık talepleri gibi yeni krizler, çatışmalar ortaya çıkartabilecek adımlardan uzak durulmalı. Türkiye'nin açık ve kararlı tavrını görmezden gelmek İKBY'yi elindeki imkânlardan da edecek bir sürecin önünü açabilir" demiştir.

20 Eylül 2017, Hürriyet Gazetesi. Gazete referandum ile ilişkili haberi; gazetenin yandak, kesiginde görüldüğü gibi 6 sütuna attığı "elindekini de kaybedersin" manşetiyle vermiştir. BM ambleminin de gösterildiği kürsüde; Erdoğan'ın işaret parmağı havadaki

konuşma fotoğrafı, çerçevenin yukarısına uzatılarak "BM kürsüsünden Barzani'ye sert uyarı" alt başlığını ikiye bölüp manşete sokulmuştur. Haberin başlığı "yeni çatışmalara yol açabilir" olarak belirlenmiştir.

Haberin başlığı, alt başlığı ve haber metninin hemen üzerindeki ara başlığın çıkarıldığı yer Erdoğan'ın konuşmasıdır. Uyarının BM

kürsüsünden yapıldığı hem BM amblemi olan kürsü gösterilerek, hem fotoğraf üzerine yazılı olarak not düşülerek verilmesi Cumhurbaşkanının BM'de de etkili olduğu duygusu verilmektedir. Seçilen fotoğraftaki Erdoğan'ın havadaki işaret parmağı, manşetteki tehdidi pekiştirmektedir. Fotoğrafın altında Erdoğan'ı Trump ile gösteren fotoğraf ve üzerindeki yazı yine, Erdoğan'ın önemli bir kişi olduğuna vurgu yapmaktadır. Haberde tehdit vardır. Bu haberin çerçevesi okuyucuya şunları

düşündürtebilir: Erdoğan Trump'la samimi, senli benli konuşabilen; referandum meselesini BM genel kurulu üyelerine dinleten, KYB'ye ne yapacağını çekinmeden dünyaya ilan edebilen birisi... Bu haberin çerçevesi okuyucuya şunları düşündürtebilir: Erdoğan Trump'la samimi, senli benli konuşabilen; referandum meselesini BM genel kurulu üyelerine dinleten, KYB'ye ne yapacağını çekinmeden dünyaya ilan edebilen birisi...

20 Eylül 2017, Türkiye Gazetesi. Yandaki kesikte Erdoğan; BM'de yaptığı konuşmada kürsüde görülmektedir. Haberin üst başlığı ve manşet ile haberin spotunda yer verilen bilgiler ve bir kısmı koyu yazılmış olan "bütün ezilmişlerin bir türlü duyuramadığı feryadını dünyanın yüzüne çarptı" ifadesi; Erdoğan'ı, ezilmişler için ortaya çıkmış bir

cengâver gibi yansıtmaktadır. Altta Trump'la sohbet ederken gösteren bir fotoğraf kullanılmış. Haber dört sütun üzerine atılan haberde iki sütun vardır; bunların birisi referandumla ilişkilidir: Alt başlık "Barzani vazgeçmeli". Haberin altında kırmızı şerit üzerine yazılı "Trump'tan Kuzey Kore'ye gözdağı sizi haritadan sileriz" spotuna yer verilmiştir.

Haberin çerçevesine bakıldığında; fotoğraftaki kızgın yüz ifadesi, arka planın bir çağlayana benzetilmesi ve parmak sallama bu cengâver izlenimini pekiştirmektedir. Erdoğan Trump gibidir; o Kuzey Kore için "sizi haritadan sileriz" diyor; Cumhurbaşkanı Erdoğan da genelde BM üyelerine, özelde Barzani'ye parmak sallayarak çağrıda bulunuyor...

MAZLUMLAR ADINA BM'DEN DUNYAYA ÇAGRI:

ZULME KARŞI SUSMA DÜNYA

Cumhurbaşkanı Erdoğan, Suriye'den Arakan'a, Libya'dan Yemen'e kadar başta Müslümanlar olmak üzere **bütün ezilmişlerin bir türlü duyuramadığı feryadını** dünyanın yüzüne çarptı

KARA LEKE OLUR

"Uluslararası toplum Suriye'de olduğu gibi Arakan Müslümanlarının maru; kalıktığı insani dramda da iyi bir ses vermemiştir. Bunun önüne geçilmezse insanlık tathiyent bir kara lekenin utancıyla baş başa kalacaktır. 3,2 milyon sığınmacının tüm yükünü Türkiye'nin omuzlarına bırakan ülkelere verdikleri sözleri tutmaya davet ediyorum."

BARZANI VAZGEÇMELİ

"Irak Bölgesel Kült Yönetimi başlattığı girişimden vazgeçmelidir. Bağımsızlık talepleri gibi yeni krizler çıkartılırsa acımlardan uzak durulmalı. Görmekten geldiğimiz her kriz küresel bir çatışmanın fitilini ateşleyebilir. Nükleer silahların her gelişine karşı, 'Dünya 5'ten büyükler' tezimizde haklıyız. BM Güvenlik Konseyi reforme edilmelidir." 13/TE

**TRUMP'TAN K. KORE'YE GÖZDAĞI
SİZİ HARİTADAN SİLERİZ** SAYFA 19/DA

20 Eylül 2017, Türkiye Gazetesi. Yukarıda aynı haber, gazetenin 13. Sayfasında aşağıda görüldüğü şekilde –küçük kelime değişiklikleri ile tekrar etmiştir.

ERDOĞAN, BM'DE MAZLUMLARIN SESİ OLDU:

Zulme karşı sessiz kalma ey dünya!

BM kürsüsünden seslenen Erdoğan, Müslümanlara zulmeden ve teröre destek veren ülkeleri eleştirdi, dünyayı adil olmaya çağırdı

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, BM 72. Genel Kurulunda yaptığı konuşmada dünya mazlumlunun sesi oldu. Erdoğan'ın 24 dakika süren konuşması zaman zaman alkışlarla kesildi. İşte o konuşmadan bazı sahneler başlan...
SÖZÜNÜZÜ TUTUN: Buradan tüm dünyanın huzurunda, topraklarında barındırıldığı 3,2 milyon sığınmacının tüm yalvarışını Türkiye'nin omuzlarına buradan ülkeleri ve uluslararası kuruluşları ve devletleri tutmaya davet ediyorum.

BAZANI'YE UYARI: Bağmsızlık talepleri gibi bölgede yeni krizler, çatışmalar ortaya çıkabilecek adımlardan uzak durulması gerekiyor. Buradan Irak Bölgesel Kürt Yönetimi'ni hatırlat-

veyen grupların ve güçlerin büyük bir bölümünün kestirilmesiyle bir amacı yoktur. Bu gruplar ve güçler DEAŞ'ı kendi gündemlerini hayata geçirmek için bir araç olarak kullanılmamalıdır.

ARAKANDA SINIFIA KALDIRIZ: Uluslararası toplum üyesi Suriye'de çıkışı gibi Arakan Müslümanlarının maruz

diğimiz BM Güvenlik Konseyi'nin yeniden yapılandırılması çağımızın haklılığını temsil ediyor. Tüm dünyanın temsilcileri statüyle bu çağın altında bir

Erdoğan konuşurken boş koltukların çokluğu dikkat çekti.

Erdoğan, BM'de boş sıralara konuştu

Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan, BM 72. Genel Kurul Genel Görüşmeleri Açılışı'nda Genel Kurul'a hitap etti. Erdoğan konuşurken salonda boş koltukların çokluğu dikkat çekti.

Erdoğan, "Buradan, toprak-

Yönetimi'ni bu doğrultuda başlattığı girişimden vazgeçmeye davet ediyoruz. Türkiye'nin bu konudaki çok açık ve kararlı tavırını görmezden gelmek, Irak Bölgesel Kürt Yönetimi'ni elindeki imkânlardan da edecek bir sü-

20 Eylül 2017, Cumhuriyet Gazetesi. Gazetenin 4. Sayfasında; iki sütun olarak yazılan başlıkta "Erdoğan BM'de boş sıralara konuştu" denilmektedir. Benzer bir ifade "...boş koltukların çokluğu dikkat çekti." Şeklinde fotoğrafın sol üstündeki kırmızı zemin üzerine yazılmıştır. Ancak fotoğrafta, sıraların öyle yazıldığı gibi boş olmadığı görülmektedir.

Referandumla ilgili olarak; “IKB’ye çağrı” ara başlık altında, yukarıda değinilen haberin özetine yer verilmiştir. Haberin çerçevesi; Erdoğan Müslüman ve öteki ezilen ulusların sözcüsü gibi davranmaya çalışıyor ama onu pek de ciddiye alıp dinleyen yok.

4.2.4. Cumhurbaşkanının Referandumla İlgili Beyanlarının 21 Eylül 2017 Tarihli Gazetelerdeki Çerçevesi

Cumhurbaşkanının BM toplantıları nedeniyle bulunduğu New York’ta; Bloomberg Küresel Ekonomik Forum’da verdiği bir mülakatta, sorulan iki soruya; “Bizim tavrımız hep toprak bütünlüğüydü. Irak parçalanmasın dedik. Barzani’ye söyledik. ‘sakın böyle bir yanlış yapmayın’ dedik.” Erdoğan 22 Eylülde yapılacak Milli Güvenlik Kurulu ve Bakanlar Kurulu toplantısında yapılacakların kararlarını alacaklarını belirterek; Böyle bir devletin kuruluşuna izin veremeyiz demiştir. “Orada sadece Kürtler yaşamıyor, orada Türkmenler ve Araplar da var...”; onun yanında ise “İsrail’den başka kimse yok... Tüm dünya buna karşı” diyerek Barzani’ni 25 Eylül’e kadar vazgeçmesini dilemiştir. “Neler yapacaksınız? Güç kullanacak mısınız? Bu soruya Erdoğan; “Bu çeşitlendirmeyi burada ifade edersem doğru olmaz” konunun MGK toplantısında görüşüleceğini ve hükümetin kara vereceğini belirtmekle yetinmiştir.

21 Eylül 2017, Hürriyet Gazetesi. Gündem ekinin 18. Sayfasında verilen haber aşağıda gazete kesigi olarak verilmiştir. Yukarıda haberin içeriği özetlenmiştir. Dikkat edilirse önceki söylediklerinin benzeri, hatta kimi tümceleri önekilerin aynısı... Gazetede yer alan bir haberin çerçevesi değerlendirilirken sadece haberin kendisine değil; Haberin sağında solunda ya da üstündekilere de bakılmalıdır.

Bu haber sayfanın ana haberdur. Haberin spotu Erdoğan'ın söylediklerinden alınmış. Manşetin hemen üstünde; beyaz zemin üzerine kırmızı renkte ve fotoğraflı olarak "Trump bana üzgün olduğunu söyledi"; manşet haberin sağında, bu kez mavi zemin üzerine sarı renkte "Putin'le akşam yemeği yiyeceğiz." başlığı var. Haberi yerleştirilmiş. Haber Putin'in bir fotoğrafıyla birlikte verilmiş.

Bu haberin çerçevesinde Barzani'ye tehdit var. Bütün ulusların referanduma karşı olduğu; bölgenin Kürtler kadar Arap ve Türkmenlerin de yurdu olduğunu söyleyen kişi (Erdoğan) Dünyanın en güçlü iki lideriyle dost; akşam Putin'le yemekte birlikte olacak, Trump'le yaptığı görüşmede de Trump, bu dostuna, daha önce korumaların karıştığı şiddet olayları nedeniyle "üzgün olduğunu" söylemiş telefonda ve eklemiş geldiğinde görüşürüz.

21 Eylül 2017, Türkiye Gazetesi. Gazetenin bu nüshasında; yandaki birinci sayfa manşeti ile aşağıda verilen 10 ve 11. Sayfa kesiklerinde görüldüğü gibi üç haber yapmıştır.

Gazetenin 21 Eylül 2017 tarihli ilk sayfasında; üst başlı "K. Irak'ta Referandumun Sonu Belli"; manşet olarak da "Özgürlükle Yutuyorlar" kullanılmıştır. Haberin spotu; "Erdoğan'ın Barzani'ye 'elindekini de kaybedersin' uyarısının altında acı tecrübeler yatıyor" şeklinde verilmiştir.

Üstte yer verilen iki liderin aile fotoğrafı; manşetteki "özgürlükle" kelimesinin "özgürlük" kısmının kırmızı olarak yazılması; altta başbakanı kara kuvvetleri komutanı ile gösteren fotoğraf ve o fotoğrafın alt yazısı: "Yarınki kritik MGK öncesi komutanlar Çankaya Köşkü'ne çıktı. Başbakan Yıldırım kara, hava ve deniz kuvvetleri komutanları ile jandarma genel komutanını ayrı ayrı kabul etti" ; sol alt köşede, Erdoğan ve Irak Cumhurbaşkanı İbadi görüşmesi için; İbadi, "Türkiye'nin tavrı memnuniyet verici" başlığı ve -ne ilgisi varsa- altındaki tank

fotoğrafı birlikte değerlendirildiğinde bu kesyap haberin çerçevesi şunları düşündürmektedir.

Haberin çerçevesi; Trump'ın dostu Erdoğan, başbakan Yıldırım ve Türk ordusunun komutanları –dolayısıyla Türkiye- için referandum meselesi son derece önemlidir. Irak kendisi için özgürlük derken, oradaki Arap ve Türkmenlerin özgürlüklerini yok

saymaktadır. Barzani tek kalmıştır, yanlış yoldadır, başaramayacaktır.

Türkiye gazetesinin 21 Eylül 2017 tarihli nüshasının gündem ekinin sırasıyla üst başlığı “Erdoğan’ın elindeki de kaybedersin uyarısı tecrübe ile sabit”; ana başlığı “Referandumun sonu kaos’a çıkar” şeklinde düzenlenmiştir. Haberin spotunda şunlar yazılmıştır;

ERDOĞANIN “ELİNDEKİNİ DE KAYBEDERSİN” UYARISI TECRÜBE İLE SABİT

Referandumun sonu kaosa çıkar

✓ Küresel güçlerce şimdiye kadar birçok “bağımsızlık filmi” çekildi. Önce zorla demografik yapı değiştirildi. Sonra göstermelik referandumlarla topraklar elden alındı.

Kuzey Irak Kürt Yönetimi, Türkiye’nin itirazlarına rağmen bağımsızlık için referandum yapıyor. Kurulacak sandık, zaten sancılı olan bölgeyi yeni bir kaosa sürükleyecek.

Kuzey Irak Kürt Yönetimi, Türkiye’nin itirazlarına rağmen bağımsızlık için referandum yapıyor. Kurulacak sandık, zaten sancılı olan bölgeyi yeni bir kaosa sürükleyecek.

Sorularla Barzani referandumunu

“Kurulacak sandık, zaten sancılı olan bölgeyi yeni bir kaosa sürükleyecek. Küresel güçlerce şimdiye kadar birçok “bağımsızlık filmi” çekildi. Önce zorla demografik yapı değiştirildi. Sonra göstermelik referandumlarla topraklar elden alındı”

ERDOĞAN'DAN BARZANİ'YE:

Bizi yok sayanlar dersini alacaktır

Erdoğan, referandumdan vazgeçmeyen Barzaniyi uyardı: Adımlarımız sert olacak. Alacağımız raprurun kararları sıranın olmayacak!

Barzani, referandumdan vazgeçmeyen Barzaniyi uyardı: Adımlarımız sert olacak. Alacağımız raprurun kararları sıranın olmayacak!

CUMHURBAŞKANI AÇIKLADI

Sırada balistik füze var

21 Eylül 2017 tarihli Türkiye gazetesinin Aynı tarihli gazetesinin 11. Sayfasında; referanduma da gönderme yapılan bir haber daha var. Haberin üst başlığı “Erdoğan’dan Barzani’ye”, başlığı, “Bizi Yok Sayanlar Dersini alacaktır” Haberin alt spotunda ise; “Erdoğan, referandumdan vazgeçmeyen Barzani’yi uyardı: Adımlarımız sert olacak. Alacağımız yaptırım kararları sıradan olmayacak!” ifadesi yer almaktadır. ABD’de Bloomberg Küresel İş Formundaki konuşmasında Erdoğan;

“...Türkiye her zaman Kuzey Irak’ın yanında oldu ve her türlü desteği verdi. Bu kadar desteği veren, kendilerini sıradan değil candan sayan Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ni adeta yok farz etmek olarak görüyoruz bu yaklaşımı. O yüzden adımlarımız sert olacak. Alacağımız yaptırım kararları sıradan olmayacak. Türkiye’yi yok farz eden Kuzey Irak, Millî Güvenlik Kurulundan dersini alacaktır” demiştir.

Yukarıdaki iki haber birlikte değerlendirildiğinde; yansıtılan çerçevede nasihat ve tehdit vardır. Suçlama vardır. Bölgede huzursuzluk olacak, dolayısıyla budevranış mutlaka cezasını görecektir. Görüntülerde; küçücük kızların eline turuşturulmuş Barzani fotoğraflarına karşılık; gülümseyen Makron karşısındaki, Erdoğan’ın oturuş şekli, yüzünde kızgınlık ve fotoğraf üstündeki “Makron’a ince mesaj” yazısı; Cumhurbaşkanı Erdoğan’ı güç sahibi olarak göstermektedir.

21 Eylül 2017, Cumhuriyet Gazetesi. Gazetenin 21 Eylül 2017 tarihli nüshasının 4

sayfasındaki “Erdoğan: Özür dilendi; Beyaz Saray: Uyardık” başlıklı haberi fotoğraflı olarak verilmiştir. Fotoğrafta yuvarlak bir masada oturan Erdoğan ve Trump vardır ve Trump Erdoğan’a bir şeyler anlatmaktadır. “referandum yapılmamalıdır” ara başlığı altında; “biz en başından beri Irak’ın toprak bütünlüğünü savunduk... Orada Arap Türkmen, Kürt hep beraber

ERDOĞAN: ÖZÜR DİLENDİ / BEYAZ SARAY: UYARDIK

Erdoğan: Özür dilendi Beyaz Saray: Uyardık

ABD ile yaşanan koruma krizi konusunda Erdoğan, Trump’ın üzgün olduğunu söylediğini ifade etti. Beyaz Saray ise bunu yalanladı

‘Uyarımızı dikkate aldı’
Erdoğan’ın bu açıklamaları ABD’de yayın yapan kanalı PBS’de yayınlanan News Hour programına kattı. Erdoğan, program yapımcısı Judy Woodruff’un 15 Temmuz darbe girişimine ilişkin sorusuna tepki göstererek “Öncelikle siz terörizin neden terörizt demi-yorsunuz, bunu merak ediyorum. Önce teröriste terörizt deyin” diye konuştu. Erdoğan’la mayıs ayında gerçekleştirildiği ABD ziyaretinde kendisini protesto edenlere karşı korumalarının katırlığı darp olayları ve sınırsızdaki gerginlikler de soruldu. Erdoğan bu soruya “21 Eylül’de Başkan Trump ile görüşmemizde bu konuyu gündeme getirdik. Geçen hafta Saray Trump’la konuşma ilgili beni aradı ve bu konuda üzgün olduğumu anlattı, konuyu takip ettiğini söyledi. Gladya, Amerikan polisi olaylara müdahalede yetersiz kaldı. Bölgede toplanan PKK ve FETÖ teröristleri, aracıma çok yaklaştı. Bunun üzerine kendiliğinden korumalarımı devreye girdi” sözleriyle yanıt verdi.

MACRON’A TWITTER’DAN YANIT
Cumhurbaşkanı’nın Fransızca Twitter hesabından yayımlanan mesajda, Tayyip Erdoğan ve Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron’un önceki günkü görüşmesinin fotoğrafı kullanılarak, Erdoğan’ın daha önce söylediği, “Türkiye’nin Cumhurbaşkanı ile görüşmek bir değerdir” ifadesine yer verildi. Paylaşımında kullanılan ifade de Macron’un “Dünya liderliği o kadar havslı değil Erdoğan’la 10 günde bir konuşmak zorundayım” açıklamasına gönderme yapıldığı şeklinde yorumlandı.

Bozdağı Erdoğan yalanladı

yaşıyorlar. Irakla 350 kilometre sınır hattımız varken... böyle bir referandumu nasıl kabul edebiliriz!..” Konuşmasının devamında; İran ve Irak federal yönetiminin de benzer şekilde düşündüğünü, “...Kuzey Irak olarak tek başınıza böyle bir kararı nasıl verebilirsiniz? Bu kararı kabul etmiyoruz.” demiştir.

Cumhuriyet gazetesinin yaptığı bu haberin çerçevesi; Erdoğan ya Trump’ın söylediğini tam olarak anlamamış ya da söyleneni çarpıtmaktadır. Irak referandumuna komşu

ülkeler de karşıdır. Bölgedeki etnik unsurlar nedeniyle bu kararı terk başınıza alamazsınız.

4.2.5. Cumhurbaşkanının Referandumla İlgili Beyanlarının 22 Eylül 2017 Tarihli Gazetelerdeki Çerçevesi

22 Eylül 2017, Hürriyet Gazetesi. 22 Eylül tarihli Hürriyet gazetesinin manşeti “Barzani’ye ortak tavır olarak belirlenmiştir. Haberin spotunda; “Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan ile ABD Başkanı Donald Trump’ın New York’taki görüşmesinden Barzani’ye uyarı çıktı: ’Bağımsızlık referandumunun çok ciddi sonuçları olacak’” ifadelerine yer verilmiştir.

Haberin metninde; Trump, Erdoğan dünyanın çok zorlu bir bölgesinde görev yaptığını, çok başarılı olduğunu, kendisinin dostu olduğunu ve Türkiye ile ABD’nin hiç olmadığı kadar birbirine yakın olduğunu söylemiştir. Toplantı bitiminde Erdoğan; referandumla ilgili olarak, iki liderin de KYB’nin planladığı referanduma karşı olduklarını, referandumun ciddi sonuçları olacağını vurguladıklarını söylemiştir.

22 Eylül 2017, Hürriyet. Solda gösterilen 18. Sayfa haberinde heyetlerin toplantısından bir fotoğraf kullanılmıştır. Burada ilk sayfadaki haberin tekrarı yapılmıştır. Burada, kullanılan iki ara başlık dikkat çekicidir: Birisi “Erdoğan dostum”, ikincisi “ciddi sonuçları olacak”.

Kesikleri yukarıda verilen haberin çerçevesi Trump ve onun dostum dediği, çok başarılı işler yapıyor diye övdüğü Erdoğan referandumuna karşıdır. Her ikisi de referandumun ciddi sonuçları olacağını söylemektedir.

22 Eylül 2017, Türkiye Gazetesi. Türkiye gazetesinin 22 Eylül 2017 tarihli nüshasında; yukarıdaki kesiklerde de görüldüğü gibi Suriye konusu öne çıkarılmıştır. Hem birinci sayfadaki manşette, hem de 10. sayfasındaki haberin başlığında Suriye vardır. Ancak her iki başlık altında da, cumhurbaşkanı R.T. Erdoğan'ın referandumla ilgili sözlerine yer verilmiştir.

CUMHURBAŞKANI ERDOĞAN, ABD BAŞKANI TRUMP İLE GÖRÜŞTÜ

MEHMETÇİK'E İDLİP GÖREVİ

ABD'deki en kritik görüşme dün yapıldı. Erdoğan, verdiği röportajda ise Suriye'ye asker gönderileceğini açıkladı

Özellikle beklenen Erdoğan-Trump görüşme dün akşam gerçekleşti. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile ABD Başkanı Donald Trump, Loeh New York Palace Oteli'nde bir araya geldi. Cumhurbaşkanı Erdoğan ve ABD Başkanı Trump, iki ve beşer saatlik görüşme düzenledi ve yaklaşık giresenlere kısa bir açıklama yaptı. İndo-

22 Eylül 2017, Cumhuriyet Gazetesi. Gazetenin 5. Sayfasında 3 sütun üzerine atılan başlık “ ‘Barzani vazgeçsin’ temennisi” başlığı altında Putin ile olan görüşmeleri sırasında referandum konusuna da değinilmiştir. Erdoğan'ın Barzani için “kendini yalnızlığa doğru itmiştir, İsrail'den başka yanında kimse yok. Temenni ederim ki Sayın Barzani bu yanlış karardan vazgeçerler.” Sözlerini habere taşımıştır.

'Barzani vazgeçsin' temennisi

Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan ABD'deki temasları çerçevesinde Bloomberg Küresel İş Forumu'nda konuştu. “Balistik füzelerle ilgili atmamız gereken adımlar var” diyen Erdoğan, Putin ile Suriye konusunu ele alacaklarını söyledi. Türkiye olarak yanı başımızdaki Suriye'de S-400 varken, ben kendim bir S-400'e, helki S-500'e hatta S-600'e sahip olmanın gayreti içerisinde olmak durumundayım” diyen Erdoğan, “Bunlar, kendimizi koru-

'İDLİP'E ASKER KONUŞULACAK'

Reuters Yayın Yönetmeni Steve Adler ile Başmuhabiri Paris Hafezi'ye özel mülakat veren Erdoğan, Rusya ve İran'la birlikte varılan Suriye'de “gerilimi azaltma bölgeleri” anlaşması uyarınca İdlip vilayetine asker konuşlandıracaklarını söyledi. Türkiye sınırındaki İdlip, Kaide kolu Nusra'nın kontrolünde.

4.2.6. Cumhurbaşkanının Referandumla İlgili Beyanlarının 23 Eylül 2017 Tarihli Gazetelerdeki Çerçevesi

23 Eylüldeki gazeteler bir gün önce yapılan ve gündemi referandum öncelikli olan MGK ve bakanlar kurulu toplantılarında alınan kararlar ve yapılan açıklamalarla

ilgilidir. Referandumla ilgili olarak hazırlanan kes-yap düzenlemede yer verilen haberler aşağıda açıklandığı gibidir.

23 Eylül 2017, Hürriyet Gazetesi. Hürriyet’in 23 Eylül günkü manşeti, mavi zemin üzerine beyaz yazıyla “müdahale hakkımız saklıdır”. Üst başlık için sarı renk seçilmiş: “Son uyarı MGK’dan” verilen spotta; sınır ötesi müdahale için TSK’ya yetki verildiği, hazırlana teskerenin meclise gönderildiği belirtilerek “MGK’da Barzani’ye tarihi uyarı çıktı: Kuzey Irakta bağımsızlık referandumu gayri meşru ve kabul edilemez; vahim sonuçları olması kaçınılmaz” denilmiştir.

Kesikte’de görüldüğü gibi çerçeve içinde çerçevelerle bir kes-yap düzenleme

yapılmıştır. Manşetle aynı hizada ve Erdoğan’ın bir fotoğrafıyla “o topraklar sadece Kürtlere ait değil” başlığı vardır. Sağ altta bir başka başlık “Kerkük sandığı gitmeyecek”... Haberin en altında Barzani’nin küçük bir fotoğrafıyla birlikte “artık çok geç” ve kırmızı çerçeve

içindeki “Irak ile iki anlaşmada neler var” haberleri aynı çerçeve içinde bir grafik düzenleme şeklinde verilmiştir.

Bu kes-yap haberin çerçevesinde; hem tehdit, aşağılama, gerçeğe ve akliselime davet; hem de Kuzey Irak Türkmenlerinin referandumu karşı olduğu ve Barzani’nin –sanki- bir pişmanlığını ya da dik duruşunu yansıtmaktadır.

23 Eylül 2017, Hürriyet. Gazetenin 21. Sayfasında; “Erdoğan’dan referandum yorumu” üst başlığı ve “İstikametlerini Kaybediyorlar” başlığı altında; birinci sayfanın sol üstündeki haberin ayrıntısına yer verilmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın BM toplantısında yaptığı çeşitli konuşma ve görüşmeleri konusunda gazetecilerle yaptığı sohbetini gösteren bir fotoğrafı, ayrıca Trump ile çekilmiş bir başka fotoğrafına yer verilmiştir.

Haberin referandumla ilgili çerçevesinde: Barzani'yi suçlama, tehdit ve küçümseme; sürecin sonuna yaklaşıldığı, İran ile birlikte hareket edileceği. Irak hükümetinin yapacakları konusunda kendi kararını vereceği vardır.

23 Eylül 2017, Türkiye Gazetesi. Gazetenin ilk sayfasında yandaki düzenleme yapılmıştır. Haberin manşeti referandumla ilgili değildir. Manşette, “Yargı 28 Şubat’a hazırlanıyor” yazılıdır. Ancak kullanılan toplantı fotoğrafı ve diğer yazılar referandumla

ilgilidir. çerçevenin sol üst köşesine Erdoğan'ın işaret parmağı havada bir fotoğrafı eklenmiş. Haberin sol altındaki beyaz ve sarı renklerle yazılan “son ikaz MGK'dan” cümlecği, 12 sayfadaki haberin de anonsudur. Ortadaki etikette; “Tüm ikazlarımıza rağmen bu referandumun yapılması halinde Türkiye ikili ve uluslararası anlaşmalardan doğan haklarını mahfuz tutar” yazmaktadır.

23 Eylül 2017, Türkiye. Gazetenin yukarıda gösterilen 12. Sayfasında, önceki kesikte verilen aynı fotoğraf kullanılmıştır. Ortadaki kırmızı etikette –boyutu az küçültülmüş olsa da- içindeki yazı aynı...

Gazetenin birinci sayfasındaki habe 12 sayfada “MGK'dan Barzani'ye son uyarı” başlığıyla yer almıştır. Bu başlığın hemen sağında; “yeni tezkerede referandum

vurgusu” üst başlığının altında “Gayrimeşru oluşumlara izin yok” başlığı kullanılmıştır. İki kesik, fotoğrafların konumlandırılmaları, yazılarda kullanılan renkler ve kırmızı etiketin içeriği ile 12. Sayfadaki haberler birlikte değerlendirildiğinde; 23 Eylül tarihli Türkiye Gazetesinin çerçevesi; referandumun ikili anlaşmalara aykırı olduğu ve böyle bir harekete asla izin verilemeyeceği şeklin de ortaya çıkmaktadır.

4.3. Başbakan ve Parti Başkanlarının Referandumla İlgili Beyanlarının Gazetelerdeki Çerçevesi

Bu başlık altında; başbakan Binali Yıldırım, CHP genel başkanı Kemal Kılıçdaroğlu ve MHP genel başkanı Devlet Bahçeli’nin; referandum öncesinde, referanduma ilişkin beyanlarının gazetelerde nasıl çerçevelendiğine yer verilmiştir.

Bu çalışma 15 Eylül 2017 tarihinden sonraki gazeteler üzerinde yapıldı. Ancak incelenen gazetelerde; başbakan ve iki parti başkanının referandumla ilgili ilk haberleri 17 Eylül tarihli gazetelerde yer almıştır.

4.3.1. Başbakan ve parti başkanlarının referandumla ilgili Beyanlarının 17 Eylül 2017 Tarihli Gazetelerdeki Çerçevesi

17 Eylül 2017, Hürriyet Gazetesi. Gazetenin aşağıdaki kesikte görülen Manşetteki “Askeri müdahaleye hazırız” ifadesi Irak Başbakanı İbadi’ye aittir. Başbakan Yıldırım’ın “gereken her adımı atarız” ifadesi ise alt başlık gibidir. Her iki başbakanın fotoğraflarının da kullanıldığı haberin devamı 18. Sayfada; sırasıyla “Askeri müdahaleye hazırız” ve “ulusal güvenlik meselesi” başlıklarıyla verilmiştir. Daha altta Barzani’nin “alternatif için zaman kalmadı” başlığı altındaki açıklaması özetlenmiştir. En altta verilen bir başlıkta ise Irak Hükümeti meclisindeki Kerkük’le ilgili bir toplantıda alınan karara gönderme yapılmıştır.

Referandum; Irak'ın ulusal sınırları ve nüfusuna müdahale olduğu, yasal olmadığı, Irak ve Türk başbakanlarının, Irak Meclisinin karşı olduğu ve geri adım atılmadığı takdirde askeri müdahale yapılacağı çerçevesi kullanılmıştır.

17 Eylül 2017, Hürriyet Gazetesi. Gazete'nin 15 sayfasında; mikrofona konuşan Başbakanın fotoğrafıyla birlikte üç sütun üzerine, "Hayal peşinde

olanlar karşılığı anında görür" başlığı kullanılmıştır.

Şanlıurfa'da yaptığı ve çeşitli konulara değindiği konuşması haberleştirilmiştir.

Haberin çerçevesinde; Irak'ta düşünülen devletin yapay olacağı, hükümetin iç ve dış gelişmeler karşısındaki

duyarlılığın muhalefette olmadığı, FETÖ ve ekonomik konular yer almaktadır. Haberin tanklar, silahlar, askerler, Irak'a açılan sınır kapısının fotoğrafı ve üzerindeki "tanklar kapıda" yazısıyla oluşturulan kompozisyon Yıldırım'ın sözünü güçlendirmektedir.

17 Eylül 2017, Türkiye Gazetesi. Kesyap bir haber hazırlanmış. İçinde Erdoğan'ın BM

toplantısı için ABD'ye gideceği, Yıldırım'ın kendisine TEOG raporu sunduğu, Bahçeli ve İbadi ile ilgili iki anons, ek olarak bir askeri toplantının fotoğrafı ve alt yazısı var. Referandumlar ilgili haberde kullanılan üst başlık "Yıldırım'ın referandum uyarısı", başlığı ise "her türlü adımı atarız". Haber metninde referandumun Türkiye için güvenlik meselesi olduğu vurgulanmıştır.

17 Eylül 2017, Türkiye Gazetesi. Bu haber gazetenin 11 sayfasında yer almaktadır.

BAŞBAKAN YILDIRIM, BARZANİ'Yİ BİR DEFA DAHA UYARDI: Her türlü girişim karşılık görecek

Yıldırım, Kuzey Irak'taki referandumun ardından "Ulusal güvenliğimizi tehdit edecek her türlü girişim gerekli karşılığı karşılığında görecek" diye konuştu.

Başbakan Yıldırım, Şanlıurfa'da düzenlenen toplantıda, Kuzey Irak'taki referandumun ardından "Ulusal güvenliğimizi tehdit edecek her türlü girişim gerekli karşılığı karşılığında görecek" diye konuştu. Yıldırım, "Ulusal güvenliğimizi tehdit edecek her türlü girişim gerekli karşılığı karşılığında görecek" diye konuştu.

45 GÜNÜMÜZÜ İZLEYİP BİR ZAMAN YAZARLARI HAKİM KARŞISINDA

Yukarıda değinilen Urfa Ceylanpınar'daki konuşmanın içeriği burada da aynen yansımaktadır. 4 sütun üzerine yazılı başlığın altında öne çıkarılan "CHP'nin fındık" siyaseti etiketli haber; haberin başlığını da en alttaki Yıldırım'ın fotoğrafını da ikinci plana düşürmektedir. Zaten haberin ilk yarısı CHP'ye yönelik suçlamalardan oluşmaktadır.

Haberin referandumla ilgili çerçevesi öncekilerin bir tekrarıdır: Uyarıyoruz, göz yummayacağız, izin vermeyeceğiz, gereken neyse yapılacaktır...

17 Eylül 2017, Türkiye Gazetesi. Bahçeli'nin twitter hesabındaki bir açıklamasından alınmıştır: Referandum Türk düşmanlığı, komplo, Kerkük'ü oldubittiye getirmedir... Kürt devleti kurmak Türkiye'nin içine ateş düşürmektir... Haberde tehdit, yapılan işin bir komplo ve düşmanlık olduğu, oradaki etnik gruplarla tarih ve kan bağımızın olduğu çerçevesi kullanılmıştır.

17 Eylül 2017, Cumhuriyet Gazetesi. Gazetenin 14. Sayfasında yukarıdaki aynı açıklamaya yer verilmiştir; zaten kullanılan başlık da aynı... Burada da Referandumun ülkenin güvenliği meselesi olduğu ve gereken her ne ise yapılacağı çerçevesi kullanılmıştır.

17 Eylül 2017, Cumhuriyet Gazetesi. Gazetenin 14. Sayfasında; "erteleme değil ilga edilmelidir" başlığı ile verilen haber; yine Bahçeli'nin sosyal medya hesabından alınmıştır. Yukarıda verilen haberle benzer içeriğe sahiptir.

BAHÇELİ'DEN REFERANDUM TEPKİSİ:
Erteleme değil ilga edilmelidir
MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, Irak Kürt Bölgesel Yönetimi'nin (IKBY) ba-

20 Eylül 2017, Türkiye Gazetesi. Gazetenin 12. Sayfasında; açıkta ve sipere gizlenmiş tanklar ve askerlerin olduğu büyükçe bir fotoğrafın üzerinde, "referandum İsrail oyununa çıkıyor" üst başlığı ile "Yalnız kalırsın" başlığı arasına sıkıştırılmış

Barzani'nin fotoğrafı... Fotoğraf alt yazısı üzerine etiketlenmiş. Sağ altta iki sütun üzerine; "Bahçeli'den net mesaj" üst başlığı ve "Kerkük'e pranga vurdurmamız" başlığı

yer almaktadır. Haber Bahçeli'nin gaziler günü mesajından oluşturulmuştur. Haberin çerçevesi; referandumla kurulmak istenen terör devletine bütün varlığımızla karşı konulacaktır.

22 Eylül 2017, Hürriyet Gazetesi.

CHP genel başkanı Kılıçdaroğlu'nun

Haber Türk TV'de yaptığı gündeme ilişkin açıklamalarında referandum konusuna da değinmiştir. Haberin çerçevesi; CHP Irak'ın toprak bütünlüğünden yanadır, referandum Kürt-Arap çatışmasına neden olabilir, herkes sağduyulu olmalıdır.

22 Eylül 2017, Cumhuriyet Gazetesi. Yukarıdaki haber Cumhuriyet'in 4. Sayfasında "Tezkere için karar vereceğiz" başlığı ile yer almıştır. Referanduma ilişkin çerçevesi Hürriyet gazetesinin yukarıda verilen çerçevesiyle aynıdır

23 Eylül 2017, Hürriyet Gazetesi.

Gazetenin 22. Sayfasında bir gün önceki MGK toplantısı esas alınarak referandumla ilgili dikkat çekilmek

istenen birçok nokta kesyap şeklinde düzenlenmiştir. Ortada MGK'nın, üstte de

başbakanın bir fotoğrafına yer verilmiştir. Ancak

başbakanın yaptığı herhangi bir açıklama yoktur. Gazetenin

ilk sayfasında aynı haber Cumhurbaşkanı'nın fotoğrafıyla

birlikte verildiği için, tekrar olmasın diye başbakanın

fotoğrafı kullanılmış olabilir.

Müdahale için 4 sebebimiz var

Ankara ve Lozan dâhil 4 anlaşmayı hatırlatan Başbakan Yıldırım, Türkiye'nin Irak'a karşı askeri müdahale hakkının olduğunu söyledi.

İsmail Gönensiz ANKARA
Başbakan Binali Yıldırım, Barzani'yi bir defa daha uyarak "Henüz zaman bitmiş değil. Kuzey Irak Yönetimi, bu inattan, bu sevdadan vazgeçmelidir" dedi. Türk-İş Genel Merkezini ziyaretinin ardından çiğnata gazetecilerin konuyla ilgili sorularını cevaplayan

referandumgittine kararın ald. Bu kararın dünya kamuoyuna açıklanmasından itibaren Türkiye olarak buran çok yanlış bir karar olacağını defalarca ifade ettik. Bu yanlış karardan vazgeçemeliydi defakara telkin ettik. Bu karara uluslararası alanda hiçbir destek yok. Ayrıca Türkiye, Irak, İran komşu üç devlet de bu konuda doğrudan olacakları tasfiye imkânları somucanın olacağını Kuzey Irak Bölgesi Yönetimi'ne defaatle anlatarak ancak şu ana kadar burada herhangi bir değişiklik yok. Atılma meselesinin kaynağı olan Irak Merkezî Yönetimi ile Kuzey Irak Bölgesi Yönetimi arasında anlaşma yasadın kaynağınan haklarını tam anlamıyla uyg-

bölgenin beklentilerine karşılık vermediği yitinde şikâyet var. Biz bu konuda da gerekli desteği, katkıyı yapalım, aramızdaki anlaşmazlığı da giderebiliriz" diye teklif de götürdük. Fakat şu ana kadar beklemediğimiz çözümlü adım görmedik.
Referandum kararını ve referandumun gerçekleştirilmesi, Türkiye'nin ulusal güvenliği meselesidir. Türkiye, ulusal güvenliği meselesi konusunda, uluslararası ulusal anlaşmalardan, ikili anlaşmalardan doğan haklarını kullanmakta kararlıdır, tereddüt göstermez. Nedir bu anlaşmalar? Lozan Antlaşması, Madde 16, 3, Madde 16, 1926 Ankara Antlaşması,

Dostluk, İyi Komşuluk Antlaşması ve 1983 Türkiye-İrak Sınır Güvenliği İş Birliği Antlaşması. Kısacası için özet şudur: Gerek Suriye'de gerekse Irak'ta mevcut statülerde, bu devletlerin statülerinde değişiklikler görülecek herhangi bir girişim, anlaşmalardan doğan haklarımız çerçevesinde Türkiye'nin hiçbir zaman kabul etmeyeceği bir sonuçtur. Bunun gereği de yapılacaktır. İhtilaf bölgelerin, Kerkük'ün meseleye dahil edilmesi ayrı bir fevcat. Kerkük demografik yapısı o bölgeyle de-ğiştilmiş ve çözümlenmiş bir şehirdir. Orijinal nüfusuna göre Kerkük'ün yüzde 70'i Türkmen. Orada yapılabilecek bir referandum altında yanlış kişilere sorun hak yapılmış referandum olacaktır. Bu, tamamen haklısuz bir durumdur. Açık üstünde ihtilaf bölgeleri. O bakımdan nereden bakarsak bakalım,

23 Eylül 2017, Türkiye Gazetesi. Türk-İş genel merkezini ziyareti sırasında sorulan bir soru üzerine başlıktaki yanıtı veren başbakan "Henüz zaman bitmiş değil. Kuzey Irak Yönetimi bu inattan, bu sevdadan vazgeçmelidir"

Haberin çerçevesi; Türkiye bu referanduma kaşdır. Vazgeçilmezse bölgeye müdahale yapılacaktır ve bu yapılan anlaşmalardan kaynaklanan haklılığı vardır.

23 Eylül 2017 Cumhuriyet Gazetesi. Gazetenin 5. Sayfasında mikrofonlara konuşan Başbakanın yaptığı açıklamalar için Gazete "Yıldırım: Anlaşmalara aykırı" başlığını kullanılmıştır. İçerik yukarıda açıklananın aynıdır.

Haberin çerçevesi; Türkiye bu referanduma kaşdır. Vazgeçilmezse bölgeye müdahale yapılacaktır ve bu yapılan anlaşmalardan kaynaklanan haklılığı vardır.

Yıldırım: Anlaşmalara aykırı

Başbakan Binali Yıldırım, Kuzey Irak referandumunu için atılacak adımların değerlendirileceği Milli Güvenlik Kurulu ve Bakanlar Kurulu toplantılarında önce, Türkiye'nin uluslararası anlaşmalardan doğan haklarını kullanacağını vurguladı. Referandumun, "Lozan Antlaşması'nın 3 ve 6. maddeleri, 1926 Ankara Antlaşması ile Irak Arasında Dostluk, İyi Komşuluk Antlaşması ve 1983 Türkiye-İrak Sınır

rim, "Kuzey Irak Yönetimi, Barzani bu inattan, bu sevdadan vazgeçmelidir" dedi.
Tezkere ile ilgili olarak da Yıldırım, "Gelen tezkere, Türkiye'nin güney kara hudutları ötesinde ve mücavirinde olabilecek her türlü ülkemiz aleyhine, ülkemiz milli güvenliğini tehdit edecek gelişmelere karşı müdahale hakkını veriyor. Asker gönderme hakkını veriyor. Uzun yıllardan beri bu yenileniyor. Bu kez de 30 Ekim'den geçerli ol-

4.4. 24 Eylül 2017 Tarihli Gazetelerde Referandumla İlgili Haberlerin Çerçevesi

24 Eylül 2017 tarihli gazetelerin aşağıda verilen kesyap kesikleri; üst başlık, manşet, başlık, alt başlık ve fotoğraflarıyla; referandum kararı ve KYB lideri Barzani'ye yönelik şiddet, tehdit, aşağılama... dolu bir çerçeve sunmaktadır; savaş naraları atılmaktadır adeta...

AKP'nin 'Blöf yapıyoruz' dediği tezkere 3 partinin oylarıyla kabul edildi

Savaş fırsatı olmasın

1 YIL DAHA UZADI
SURIYE ve İRAN'a sonrasını operasyonun süpürülmesi konusunda hükümetin verdiğin tezkere ile 1 yıl uzatılmıştır. Dışişleri Bakanlığı, AKP, MHP ve CHP'nin desteğiyle tezkereyi kabul etti. MHP-Sarıyer'de yapılan toplantıda, AKP'nin referandumun kabul edilmesini istediğini söyledi.
CHP'DEN ELESTİRİ
CHP'nin Genel Başkanı, AKP'nin istediğini kabul etmesiyle ilgili olarak, Erdoğan'ın tezkereyi kabul etmesini eleştirdi. Erdoğan'ın tezkereyi kabul etmesini eleştiren CHP'nin Genel Başkanı, Erdoğan'ın tezkereyi kabul etmesini eleştirdi.
TATBİKATTA KADİNE YÖNSELİ
AKP'nin tezkereyi kabul etmesiyle ilgili olarak, Erdoğan'ın tezkereyi kabul etmesini eleştirdi. Erdoğan'ın tezkereyi kabul etmesini eleştiren CHP'nin Genel Başkanı, Erdoğan'ın tezkereyi kabul etmesini eleştirdi.
ERDOĞAN KATILMADI
ERDOĞAN'ın tezkereyi kabul etmesini eleştirdi. Erdoğan'ın tezkereyi kabul etmesini eleştiren CHP'nin Genel Başkanı, Erdoğan'ın tezkereyi kabul etmesini eleştirdi.

Yukarıdaki iki kesik, **Türkiye Gazetesinin 24 Eylül 2017 tarihli. 1. ve 12. sayfaları**
Aşağıdaki iki kesik **Hürriyet gazetesinin 24 Eylül 2017 tarihli 1. ve 21. Sayfaları**
Cumhuriyet Gazetesi 24 Eylül 2017 tarihindeki tezkere oylamasını ilk sayfa haberi olarak vermiştir. Yandaki kesikte görüldüğü gibi bu oylamada; hükümete sınır ötesi hareket yapma yetkisinin bir yıl daha uzatılması istenen teskerenin TBMM'deki oylanması sırasında olanlar öne çıkarılmıştır.
Bu haberin çerçevesi; Teskere TBMM'de grubu olan 3 partinin oylarıyla kabul edilmiştir; referandum konusu çok tehlikeli bir noktaya dayanmıştır.

4.5. 25 Eylül 2017 Tarihli Gazetelerde Referandumla İlgili Haberlerin Çerçevesi

İncelenen gazetelerde referandum günü kullanılan başlıklar.

Hürriyet Gazetesi 25 Eylül birinci ve 18. sayfalar

Türkiye 1. Sayfa ve 12. sayfa

BARZANI'YE BÜTÜN KAPILAR KAPANIYOF ÜÇLÜ KISKAÇ

Bağımsızlık hülyasına kapılarak bölgeyi ateşe atan Kuzey Irak'ın dünya ile bağı kopacak

DÖRT ADIM BİRDEN

■ Kuzey Irak yönetiminin yapacağı 'pöhlümüne rağmen sınır engelini aşarak bölgeyi ateşe atan Kuzey Irak'ın dünya ile bağı kopacak

ERDOĞAN RUHANI GÖRÜŞTÜ

■ Ankara, Bağdat ve Tahran yönetimi birliğe her elverişli kararı aldı. Erdoğan, 4 Ekinde de ziyaret edecek İran'ın Cumhurbaşkanı Ruhani ile telefonla referandumla görüşti. Barzaniyi teccit edecek ilk adım da İrak'tan geldi. Erbil'in kuzulunu zorbalayan Tahran, hava saldırısını Barzani yönetimine kapattığı için, İrak sınırından da kapatılacağı duyuruldu.

IRAK HAVAAALANLARINI İSTEDİ

Hükümetten, Kuzey Irak'ta yapılacak referanduma sert tepki

Başbakan Binali Yıldırım, Irak Kürt Bölgesel Yönetimi'nin (IKBY) bugün gerçekleştireceği referandumuna ilişkin "Kuzey Irak'ta gerçekleştirilecek referandum gayri meşrudur, yok hükmündedir" dedi.

Başbakan Yıldırım, Mamak Spor Salonu'nda düzenlenen AKP Mamak 6. Olağan İlçe Kongresi'nde gündeme ilişkin değerlendirmelerde bulundu. IKBY'nin gerçekleştireceği referanduma sert tepki gösteren Yıldırım, "Kuzey Irak'ta gerçekleştirilecek referandum gayri meş-

Erdoğan, Ruhani ile görüştü

Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan, Irak Kürt Bölgesel Yönetimi'nin referandumu öncesinde İran Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani ile telefonda görüştü. Edinilen bilgiye göre, IKBY'nin referandum kararı başta olmak üzere bölgedeki son gelişmelerin ele alındığı görüşmede, referandumun iptal edilmemesinin bölgede kaosu beraberinde getireceğine dikkat çekildi. Görüşmede Erdoğan'ın 4 Ekim'de İran'a yapacağı ziyarete de değinildi. Ziyaret kapsamında, Türkiye-İran Yüksek Düzeyli İşbirliği Konseyi'nin 4. Toplantısı'nın da gerçekleştirileceği öğrenildi. • ANKARA/Cumhuriyet

hesabını kendi halklarına başta olmak üzere, bu işe karşı çıkan herkese vere-

Yozgat'ta konuşan Başbakan Yardımcısı Bekir Bozdağ da IKBY Başkanı Mesut Barzani ve yönetimine seslenerek, "Bu huzursuzluk sadece sana değil, pek çok kişiye zarar verecek sonuçlar doğuracaktır. Bu sonuçları görmek için çok çok fazla bilgi sahibi olmaya gerek yok. Akıllı selim ile hareket edin" dedi.

Trabzon'un Sürmene ilçesinde AKP'nin 6. olağan ilçe kongresine katılan İçişleri Bakanı Süleyman Soylu ise "Hemen Irak'ın Kuzey'inde bir referandum yapıp 'Acaba Türkiye'nin huzurunu bo-

Cumhuriyet 1. sayfa

5. BÖLÜM: ÖZET, YARGI VE DEĞERLENDİRME

5.1. Özet

Kuzey Irak'ta bir Kürt devleti kurma mücadelesinin yüz yılı aşkın bir geçmişi vardır. Kürt aşiret reislerinin devlet kurmak için giriştikleri ve hepsinde başarısız oldukları ayaklanmaların ilk 1918 yılında, sonuncusu ise 1975 yılında olmuştur. BM Güvenlik Konseyi kararına dayanılarak 1991 yılında Irak'ın kuzeyinde bir “güvenli bölge” oluşturuldu. Kuzey Irak Kürt Bölgesinin bugünkü konumunun temelleri bu dönemde atılmıştır.

Irak Kürtleri Mayıs 1992'de gerçekleştirdikleri seçimle 105 sandalyeli bir meclis oluşturdular. Bu seçimden yaklaşık beş ay sonra da Kürdistan Federe Kürt Devleti'ni ilan ettiler. ABD'nin sağlamış olduğu güvenlik çerçevesinde; Federe Kürt Devleti, hızla Kerkük dışında kalan bütün illere vali, kaymakam ve emniyet müdürü gibi yöneticileri atayarak idari yapılanmalarını tamamladılar. 2017 yılının haziranında; bağımsızlık için referandum yapılacağı duyuruldu ve tarih olarak da 25 Eylül 2017 Pazar günü belirlendi.

Bu çalışmanın amacı; Kuzey Irak Kürt Bölgesel Yönetiminin bağımsızlık referandumu kararına, Türk siyasetçilerin (Cumhurbaşkanı, başbakan ve iki muhalefet partisi başkanı) göstermiş olduğu tepkilerin farklı siyasal eğilime sahip gazetelerde nasıl çerçevelendiğini ortaya koymaktır. İnceleme Hürriyet, Türkiye ve Cumhuriyet gazeteleri üzerinde yapıldı.

Gazetelerin; haber vermek, denetlemek, eleştiri yapmak, toplumu ilgilendiren konularda halkı bilgilendirmek ve kamuoyu oluşturmak gibi kamusal sorumlulukları vardır. Bu amaçla toplumda yaşanan ya da toplumu ilgilendiren olayları nesnel bir şekilde duyurması, izlemesi, değerlendirmesi ve sonuçlarını kamuoyuna açıklaması gerekir.

Bu anlamda olması gereken “ifade özgürlüğü; bir düşünce, kanaat, inanç, duygu ya da tutumun barışçıl yöntemlerle ortaya konulmasının serbest olmasıdır” (Erdoğan, 2007, s. 19). Ancak siyaset ve siyasetçiler; her zaman medyaya yön vermek, üzerinde egemenlik kurmak isterler... Özellikle iktidarda olan siyasi güçler, medyayı kendi ellerinde tutmak için çaba harcamakta, siyasal iktidarın uzun süre devam etmesi için

medyanın gücüne ihtiyaç duymaktadırlar. Bilhassa baskıcı rejimler ya da baskıcı dönemlerde medya, siyasi iktidarın yayın organı ve sesi gibi davranmaktadır.

Siyasetin genelde kitle iletişim araçlarını, özelde yazılı basını denetim altında tutma ve kullanma arzusu; basında yer alan haberlerin insanlar üzerindeki etkileri nedeniyledir. Bu bağlamda bir haberin basında yer alıp almaması, sunulduğu yere ve nasıl sunulduğu önem kazanmaktadır. İnsanların içinde buldukları dünyayı algılamaları, olaylara, kurum ve kuruluşlara hatta insanlara nasıl tepki verecekleri konusu; önemli ölçüde haberlerin sunum şekline bağlıdır. Bir haberin insanlar üzerindeki etkisinin saptanmasında kullanılan yöntemlerden birisi Çerçeveleme Kuramıdır.

Çerçeve; genel anlamda, bir konu, bir durum ya da bir kişiyle ilgili haber(ler)in medyadaki sunum şeklidir. Bu sunumda; haberle ilgili kimi bilgi parçalarının bilinçli olarak seçilmesi/işaret edilmesi/ öne çıkarılması ya da görmezden gelinmesi, önemsizleştirilmesi söz konusu olabilir. Bu çerçeveleme teknikleriyle; özellikle öne çıkarılan, önemli hale getirilen bilgi parçası izler kitle için daha dikkat çekici, anlamlı ve anımsanır olmaktadır.

Bu araştırmada; yukarıda anılan üç gazetenin; Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Başbakan Binali Yıldırım, Cumhuriyet Halk Partisi genel başkanı Kemal Kılıçdaroğlu ve Milliyetçi Hareket Partisi genel başkanı Devlet Bahçeli'nin Kuzey Irak bağımsızlık referandumuna ilişkin açıklamaları için yapılan çerçevelerde yansıyan özelliklere ilişkin veriler derlenmiştir.

Araştırmada; incelenen gazetelerin 15-25 Eylül 2017 tarihler arasındaki nüshalarında yer verilen referandumla ilgili haberlerin çoğu Cumhurbaşkanının açıklamalarıyla ilgilidir. 15-25 Eylül 2017 tarihleri arasında; incelenen gazetelerde, siyasilerin referandumla ilgili toplam 40 açıklaması saptanmıştır. Bunların yaklaşık %90'ı Cumhurbaşkanı ve başbakanın açıklamalarıyla ilgili olup; %80'i Hürriyet ve Türkiye gazetelerinde yer almıştır. Siyasilerin; incelemeye alınan 10 günün sadece altısında referandumla ilgili beyanları olmuştur. Bu altı gün içerisinde; referandumla ilgili, Cumhurbaşkanının tam 23, başbakanın ise 12 haberi yapılmıştır. Buna karşılık; anılan iki gazetede, CHP başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun referandumla ilgili 2; MHP başkanı

Devlet Bahçelinin ise haberi yer almıştır. Hürriyet gazetesinde Bahçeli, Türkiye Gazetesinde ise Kılıçdaroğlu; referandum nedeniyle yer almamıştır.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın; referandum nedeniyle **Hürriyet Gazetesinde** sunulan 8 çerçevenin 5 tanesine ilk sayfada, öteki üç tanesine ise iç sayfalarda yer verilmiştir. Hürriyet gazetesindeki 8 çerçevenin 7'si kesyap şeklinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerde; üç ve daha fazla değişik konudaki haberin bilgisi yer almaktadır. Bu bilgiler manşet, üst başlık, ara başlık, anons, etiket, fotoğraf... kullanılarak kesyap (kolaj) olarak tasarımılanmıştır. Kesyap içerisindeki yazılarda; farklı puntolardaki büyük-küçük harfler, genellikle kırmızı şeritler üzerine beyaz başlıklar, başlıklarda sarı, kırmızı ve mavi renkleri... kullanılmıştır.

Hürriyet Gazetesi, Cumhurbaşkanının referandumla ilgili 8 haberinin kesyapı için toplam 19 fotoğraf kullanmıştır. Her haberde; en az 1, en çok 5 fotoğraf a yer verilmiştir. Kullanılan fotoğrafların 6'sında; cumhurbaşkanı tek olarak, 7 tanesinde ise Trump ile birlikte gösterilmiştir. Trump 'la birlikte olduğu fotoğrafların 5 tanesi aynı fotoğraftır; aynı ya da farklı ölçek içerisinde tekrar tekrar kullanılmıştır.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın; referandum nedeniyle **Türkiye Gazetesinde** sunulan 11 çerçevenin 4 tanesine ilk sayfada, öteki 7 tanesine ise iç sayfalarda yer verilmiştir. Bu çerçevelerin tamamı kesyap şeklinde düzenlenmiş; en az üç ve daha fazla değişik konunun bilgilerine yer verilmiştir. Düzenlenen kesyaplar; doğal olarak manşet, üst başlık, ara başlık, spot, anons, etiket, fotoğraf... kullanılarak tasarımılanmıştır. Kesyapta kullanılan yazılarda; punto büyüklükleri farklı büyük-küçük harfler, genellikle kırmızı şeritler üzerine yazılan başlıklar, sarı, kırmızı ve mavi... renklerden yararlanılmıştır.

Türkiye Gazetesi; Cumhurbaşkanının referandumla ilgili 11beyanı için düzenlediği çerçevelerde toplam 15 fotoğraf kullanmıştır. Bir haberde en çok 2 fotoğrafa yer verilmiştir. Kullanılan fotoğrafların dördünde cumhurbaşkanı tek olarak, dördünde ise Trump ile birlikte gösterilmiştir. Erdoğan'ı Trump'la birlikte gösteren 2 farklı fotoğraf tekrar tekrar kullanılmıştır.

Cumhurbaşkanının Hürriyet ve Türkiye gazetelerindeki referandumla ilgili haberlerinde kullanılan çerçeveler biri birine çok benzemekte hatta bütünüyle aynıdır denilebilir.

Cumhurbaşkanı; referandum hakkındaki bir açıklamasını Barzani'nin “bedeli neyse öderiz” sözü üzerine yapması; ancak Türkiye gazetesinin Barzani ve söylediklerinden hiç söz etmemesi çerçevelemenin doğasında olan bir özelliktir. Benzer şekilde Cumhurbaşkanının makronla ilgili bir sosyal medya paylaşımını alıp makron ve Erdoğan'ın birer fotoğrafıyla birlikte sanki yüzüne karşı söylüyormuş gibi sunması da çerçevelemenin bir kullanım şekli olsa gerek...

Bu gazetenin bir başka haberinde; Erdoğan'ın “Trump bana üzgün olduğunu söyledi” başlığını; ama aynı haber için Cumhuriyet Gazetesi; “Erdoğan: Özür diledi, Beyaz Saray: Uyardık” başlığını kullanmıştır.

Cumhuriyet Gazetesi; siyasilerin referandumla ilgili haberlerinin hiç birisini 1. Sayfada vermemiştir. İncelenen dönemdeki toplam 8 haberin 4'ü Cumhurbaşkanı, ikisi başbakan, birer tanesi de muhalefet partisi başkanlarıyla ilgilidir. Referandumla ilgili haberlerde gazete; dört fotoğraf kullanmıştır. Bunların bir tanesi KYB Meclisini toplantı halinde gösteren siyah-beyaz bir fotoğraftır. Gazetede Cumhurbaşkanı için iki fotoğraf kullanılmıştır. Bunların bir tanesi -öteki gazetelerin de kullandığı- Erdoğan ve Trump'ı yemekte sohbet ederken gösteren fotoğraf; diğeri ise, Erdoğan'ı BM'de konuşma yaparken gösteren bir fotoğaftır. Sonuncu fotoğraf Kılıçdaroğlu'nu profilden gösteren bir portredir.

5.2. Yargı

Türkiye ve Hürriyet gazetelerinin her ikisinde de; kullanılan başlıkların çoğu siyasilerin konuşmalarından çıkarıldığı için, bir birine çok yakın hatta aynıdır. Benzer şekilde her iki gazete de aynı fotoğrafları kullanmıştır. Cumhurbaşkanını tek olarak gösteren fotoğraflar olabildiğince büyük boyutta; kesyap düzenlemelerde ise çerçevenin – genellikle sol yukarısına-hâkim konuma yerleştirilmiştir... Ayrıca Erdoğan'ın parmak sallayan fotoğrafları tercih edilmiş; çoğunda kızgın bir yüz ifadesi vardır.

Cumhurbaşkanı ve başbakanın Hürriyet ve Türkiye gazetelerindeki referandumla ilgili kimi haberlerde; CHP ve MHP liderler de varsa, çerçevede hep Erdoğan ve Yıldırım öne çıkarılırken diğerleri hep önemsizleştirecek boyutta verilmiştir. Ayrıca; yapılan bütün çerçevelerin kesyap şeklinde düzenlenmesi, etkili, güçlü lider imajını pekiştirici işlev görmektedir. Çünkü çerçeveye alınan öteki bütün haberler; doğrudan ya da dolaylı olarak yine o siyasilerle ilgilidir ve onların etkili, güçlü, önem verilen, yaptıkları takdir edilen liderler olduğu düşüncesi uyandırmaktadır. Dahası, referandumla ilgili çerçevenin yanlarında yer verilen haber, fotoğraf, başlık... da yukarıda özetlenen imajı destekler niteliktedir.

Haberlerin referandumla ilgili çerçevesi; Barzani, Kürt Bölgesini ve kendisini asla başarılı olamayacağı bir maceraya sürüklemektedir. Dolayısıyla “pirince giderken evdeki bulgurdan da olacaktır.

Bu iki gazetede yapılan Erdoğan’la ilgili referandum haberlerinde; haberlerin çerçevelerinde yansıyan ya da çerçevelerin okuyucuda yarattığı düşünceler/duygular üç başlık altında toplanabilir. Çerçeve tasarımında kesyapın tercih edilmesi, kesyapta yer verilen görseller ve yazılar ile kesyap için seçilen renkler, başlık ve etiketler verilmek istenen düşünceyi pekiştirmektedir.

Erdoğan güçlü ve saygın bir liderdir

- Cumhurbaşkanı Erdoğan dünya çapında son derece güçlü bir liderdir. Özelde kendi ülkesi ve bulunduğu bölgenin, genelde dünyanın çeşitli coğrafyalarında yaşanan şiddet, yokluk ve yoksulluğun, oynanan siyasi oyunların farkındadır. Bu yaşananların çözümlerini her ortamda hiç çekinmeden –hatta en sert şekilde- dile getirebilmektedir.
- Erdoğan dünyanın en güçlü liderleri ile gündemdeki sorunları konuşuyor. Bu liderler Erdoğan’a saygı duyuyor, onu dinliyor ve onu takdir ediyorlar.

Barzani yanlış yoldadır; Türkiye referandumuna izin vermeyecektir

- Kuzey Iraktaki referandum düşüncesi; onu gerçekleştirmeye çalışanların acemiliği, had bilmezliğinin bir göstergesidir; akıl tutulmasıdır.

- Barzani söz dinlemeyen, iyilikbilmez, nankör bir kişidir. Ülkesini yıkıma sürüklemektedir.
- Referandumdan uzak durulmalı. Türkiye'nin açık ve kararlı tavrını görmezden gelmek IKBY'yi elindeki imkânlardan da edecek bir sürecin önünü açabilir”

Referanduma bütün dünya karşıdır

- Düşünülen referandumu İsrail dışında onaylayan hiçbir ülke yoktur. Türkiye gibi Irak, İran, ABD referandumun yapılmasını istemiyor.
- Kuzey Irak Kürt Bölgesinde bulunan Türkmen ve Araplar ile kimi Kürt partiler de referandum yapılmasını istememektedir. Dolayısıyla Kürtlerin bağımsızlık talebi yeni krizler, çatışmalar ortaya çıkartabilecek potansiyele sahiptir.

Erdoğan'ın referanduma açıklamalarının çerçevelerinde; haber başlık ve spotları genellikle yapılan konuşmanın en sert/etkili ifadelerinden çıkarılmıştır. Örneğin referandum kararı için kullanılan şu başlıkların tamamı Cumhurbaşkanı'nın söylediklerinden çıkarılmıştır: “Akıl tutulması”, “siyasi bir acemilik”, Barzani ne yaptığını bilmiyor”. “Dara girdiğin zaman kapımızı çalacaksın, her türlü desteği alacaksın ama Irak'ın parçalanmasına gelince bildiğini okuyacaksın”, “Bağımsızlık talepleri gibi yeni krizler, çatışmalar ortaya çıkartabilecek adımlardan uzak durulmalı.” “Türkiye'nin açık ve kararlı tavrını görmezden gelmek IKBY'yi elindeki imkânlardan da edecek bir sürecin önünü açabilir.”...

Cumhurbaşkanı'nın çerçeve içine alınan beyanlarında Barzani'yi aşağılama, küçümseme, tehdit, suçlama, başkalarının hakkını gasp etmekle itham vardır. Dünya devletleri, KYB'de yaşayan bazı Kürt partileri, bölgedeki Türkmen ve Araplar da referanduma karşıdır; ancak Barzani, bu gerçekleri görebilme yeteneği sınırlı bir zavallıdır...

Cumhuriyet gazetesinin yaptığı çerçeveler çok daha dengeli, verdiği mesajlar ılımlı ve barışçıldır. Onda kullanılan başlıklar da siyasilerin demeçlerinden alınmış ama kışkırtıcı/korkutucu, felaket tellallığı yapmıyor; siyasileri yüceltmek, öne çıkarmak gibi bir işlev zorunluluk yansımıyor onun başlıklarında. Sözgelimi “Barzani vazgeçsin

temennisi”, “Barzani’den geri adım yok”, “BM’de Erdoğan boş sıralara konuştu”... gibi durumu tespit eden ifadeler kullanılmıştır.

Başbakan ve iki muhalefet partisi başkanının referandumla ilgili toplam 17 beyanının 12’si Başbakan Binali Yıldırım’a aittir. Başbakan ve parti başkanlarının 15-25 Eylül 2017 tarihleri arasındaki referandumla ilgili ilk beyanları; 17 Eylül tarihli gazetelerde çıkmıştır.

Başbakanın konuyla ilgili konuşmalarına; Hürriyet Gazetesinin iç sayfalarında yer verilmiştir. Hürriyette çıkan toplam dört haber için hazırlanan çerçeveler yine kesyap şeklinde düzenlemiş ve tamamında fotoğraf kullanılmıştır. Çerçevelerdeki fotoğraf ve yazıların kompozisyonunda –tıpkı Cumhurbaşkanı gibi- Başbakan ön plana çıkarılmıştır. Kullanılan fotoğraf sayısı; 17 Eylül 2017 tarihli gazetenin 15. Sayfasındaki çerçevede 6’ya çıkmıştır.

Türkiye Gazetesinde yer alan başbakanla ilgili 5 haberin bir tanesi ilk sayfada, diğerleri iç sayfalar kullanılmıştır. Çerçevelerin bir tanesi sadece yazı olarak verilmiş, ötekiler kesyap şeklinde düzenlenmiştir. Türkiye Gazetesinde Kemal Kılıçdaroğlu, Hürriyet gazetesinde ise Devlet Bahçeli ile ilgili referandum haberi kullanılmamıştır.

Cumhuriyet Gazetesinde referandumla ilgili olarak Başbakanın 2, muhalefet liderlerinin ise birer beyanına yer verilmiştir. Haberlerin hiç birisi kesyap haber değildir.

Başbakanın; Hürriyet ve Türkiye gazetelerinde yer verilen referandumla ilgili beyanlarının çerçeveleri birbirine benzemektedir. Çünkü başlıklar daha çok incelenen siyasilerin konuşmalarından çıkarılmıştır. Oluşturulan çerçevelerde Barzani’nin hayal peşinde olduğu, referandumun yasalara aykırılık öne çıkarılmış, KYB yönetimi tehdit edilmiştir. Sözelimi “Askeri müdahaleye hazırız”, “hayal peşinde olan karşılığını görür“, ulusal güvenlik meselesi” gibi başlıklar kullanılmıştır.

Cumhuriyet gazetesi Cumhurbaşkanının beyanlarında takındığı barışçıl yaklaşımı burada da göstermiştir. Örneğin gazetenin kullandığı “Yıldırım: her türlü adımı atacağız” Bahçeli “erteleme değil, ilga edilmelidir”, “Yıldırım ‘Anlaşmalara aykırı’” gibi kışkırtıcı olmayan başlıklar kullanmıştır.

5.3.Değerlendirme

Türk basını; siyasilerin KYB referandumuyla ilgili açıklamalarını çerçevelenmeleri bakımından kıyaslandığında; referandum ile ilgili en çok haberi Türkiye ve Hürriyet Gazetelerinin yaptığı saptanmıştır. Gazetelerin eyilimi ne olusa olsun; Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın beyanatlarına daha fazla yer verilmiştir. Türkiye gazatesi CHP genel başkanı'nın referandumla ilgili herhangi bir açıklamasına yer vermemiştir. Benzer şekilde Hürriyet gazetesini de MHP genel başkanının herhangi bir açıklamasını haberleştirmemiştir.

Hürriyet ve Türkiye; Cumhurbaşkanı ve başbakanın referandumla ilgili haberini, kesyap olarak düzenledikleri çerçevelerin bir parçası olarak vermişlerdir. Referandum da dahil kesyapa dahil edilen bütün haberlerde; Erdoğan ve Yıldırım ön plana çıkarılmıştır. Öne çıkarma; fotoğraf seçimi, fotoğrafın boyutu ve fotoğrafın çerçevedeki yeri kullanılarak yapılmıştır. Benzer şekilde renk kullanımı, harflerin punto büyüklüğü, başlık, manşet, spot ve etiketler ile bunlarda yer verilen yazılardaki etkili ifadeler de hükümet üyelerinin güçlü, dünya liderleri arasında sözü dinlenen ve saygı gören, kararlı... kişilikler olduğu duygusu yaratmaktadır.

Yönetimdeki siyasilerin yer aldığı kesyap çerçevelere komşu öteki haberlerin başlıkları da hükümetteki siyasiler için yansıtılmak istenen güçlü, dirayetli lider imajlarını desteklemektedir. Tarafsız diye seçilen Hürriyet gazetesini, hükümet yanlısı addedilen Türkiye gazetesini kadar hükümet yönetimdeki siyasileri olumlu, güçlü görülmesine hizmet edecek çerçeveler kullanmışlardır. Tespit edilen iki örnek; Türkiye gazetesinin, cumhur başkanının referandumla ilişkili beyanlarının çerçevelerken; haberi çarpıtmakta, bir kısmını yok sayabilmektedir.

Yukarıda anılan iki gazete; muhalefet liderlerinin açıklamalarına yer verip vermemeleri bit yana, yer verdikleri haberlerin çerçevelenişini bile hükümetteki siyasilerin imajlarını güçlendirecek şekilde tasarılmıştır.

Yukarıda anılan iki gazeteye karşılık Cumhuriyet gazetesindeki referandum haberlerinin çerçeveleri; tam tersine, her hangi bir siyasiyi parlatma-öne çıkarma kaygısından uzak; meseleyi ajite etmeden vermiştir.

Kuzey Irak Kürt Bölgesel Yönetiminin gerçekleştirdiği referandum, uluslararası boyutları olan bir girişim olarak tarihteki yerini almıştır. Bu girişim; KYB'nin bir parçası olduğu Irak ve Türkiye'yi başka ülkelere kıyasla çok daha yakından ilgilendirmiştir. Bu konuyu Türkiye'de yaşayanları bilgilendirmek; referandumla ilgili gelişmelerin haberini vermek, nesnel değerlendirmeler yapmak ve kamuoyu oluşturmak, basının kamusal görevlerinin başında gelmektedir. Bir başka deyişle; toplumda yaşanan olayları nesnel bir şekilde duyurmak, bunları izlemek, değerlendirip sonuçları kamuoyuna ulaştırmak basının temel sorumluluğudur. Ancak Türk basını – ülke demokrasisinde yaşanan sorunlar nedeniyle- KYB bağımsızlık referandumu sürecinde beklenen nesnellığı göstermemiş, gösterememiştir. Bu bağlamda; incelenen gazeteler arasında Cumhuriyet ve Türkiye gazetelerinin siyasilerin referanduma ilişkin açıklamaları için hazırladığı çerçeveler, gazetelerin kamuoyundaki imajlarıyla birebir örtüşmektedir. Asıl sorun Hürriyet gazetesinde; tarafsız olarak bilinen gazete; referandum haberlerinin çerçevelerinde, en az Türkiye gazetesi kadar yanlı davrandığı, adil olma kaygısı taşımadığı tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Akad, M. ve Dinçkol, B. (2000). *Genel Kamu Hukuku*, Der Yayınları, İstanbul.
- Akar, A. (2004). *Büyük Ortadoğu Kuşatması*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Albayrak, K. (1997). *Keldaniler ve Nesturiler*, Ankara: Vadi Yayınları.
- Amanov, Ş. (2004). *Hafız Esad Dönemi Suriye Dış Politikası*, Ankara: Platin Yayınları.
- Arı, T. (1999). *2000'li yıllarda Basra Körfezinde Güç Dengesi*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi.
<http://www.danistay.gov.tr/upload/avrupainsanhaklarisozlesmesi.pdf> ; (erişim tarihi: 05.03.2019).
- Bilgi, S.M. (2003). *Türk – Irak İlişkilerinin Tarihsel Boyutu (1534-2002), Irak Krizi (2002-2003)*, Ankara: ASAM Yayınları.
- Bostancı, N. (1998). *Siyaset, Medya ve Ötesi*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Bostanoğlu, B. (1999). *Türkiye – ABD İlişkilerinin Politikası*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Cappella, J. N. ve Jamieson, K. H. (1997). *Spiral of Cynicism: The Press and the Public Good*,. New York: Oxford University Press.
- Carragee M.; Kevin, W. and Roefs, W. (2004). “The Neglect of Power in Recent Framing Research”, *Journal of Communication*, 54 (2), s. 214-233.
- Çakmak, H. (2003). *Avrupa Güvenliği*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çankaya, Ö. ve Batur, Y. M. (2006), *Kitle İletişim Özgürlüğü*. Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları.
- Çelebi, M. (2012). ITMC Eski Başkanı, Türkiye-KBY İlişkilerinde Türkmenlerin Rolü.
- Çolak, N. İ. (2013). *Kitle İletişim Hukuku*. Ankara.
- Çora, A.N. (2004). *Kürt Sorununun Geleceği*, İstanbul: Q-Matris Yayınları.
- Deliceoğlu, S. (2006). *Kuzey Irak'taki Etnik ve Dini Gruplar ve Bölge Politikalarındaki Etkiler*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.
- Dönmezer, S. (1976). *Basın ve Hukuku*, Dördüncü Bası, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Dursun, İ. (2006). *Kuzey Irak Kürtleri, Ayrılıkçı Kürt Hareketinin Devletleşme Süreci ve Türkiye'ye Etkileri*, İstanbul: Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Entman, R. M. (1991). Framing U.S Coverage of International News: Contrasts in Narratives of The KAL and Iran Air Incidents, *Journal of Communication*, 41(4), 6-22.

- Entman, R. M. (1993). "Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm", *Journal of Communication*, 43:4 Autumn
- Erdoğan, M. (2007). "İfade Özgürlüğü ve Sınırları", *İfade Özgürlüğü İlkeler ve Türkiye*, (Editör: Bora, Tanıl). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Erkmen, S. (2010). "İrak'ta İşgal Sonrası Siyasal Yaşam ve 2010 Parlamento Seçimleri", *Ortadoğu Etütleri*, 2(3).
- Erol, S. (2011). Doğu Süryani kilisesi Tarihi Çerçevesinde İran Asuri-Keldanilerine Genel bir Bakış, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(16), 129-138.
- Folk, W.R. (2007). *İrak'ı Anlamak*, Çeviren: Nurettin Elhüseyni. İstanbul: NTV Yayınları.
- Galbraith, P. (2007). *İrak'ın Sonu : Ulus Devletlerin Çöküşü mü? Çevirn: Mehmet Murat İnceyan*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Gedik, Ö. (2008). *Türk Yargı Kararları Çerçevesinde Türkiye'de Kitle İletişim Özgürlüğü*, Ankara.
- Günay, E. (1999). *Yayın Yoluyla Kişilik Haklarına Saldırı ve Basında Sorumluluk*, Ankara
- Güran, S. ve Özarslan H. (2013). Çerçeveleme Teorisinin Halkla İlişkilerde Kullanımı, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 34, s. 299-314.
- Hallahan, K. (1999). "Seven Models of Framing: Implications for Public Relations" *Journal Of Public Relations Research*, 11(3), Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Hasan, M. (2003). *İrak Kürtlerinin Bitmeyen Kavgası*, Ankara: ASAM Yayınları.
- İzzeti, İ. (2005). *İran ve Bölge Jeopolitiği*, İstanbul: Küre Yayınları.
- Jwaideh, W. (1999). *Kürt Milliyetçiliğini Tarihi: Kökenleri ve Gelişimi. Çevirenler: İsmail Çekem ve Alper Duman*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Karaca, R.K. (2006). "ÇHC'nin Ortadoğu Politikası", Ankara: Platin Yayınları.
- Kaya, A.E. (2010). "Cumhuriyet Gazetesi'nin Kuruluşundan Günümüze Kısa Tarihi". *İletişim Fakültesi Dergisi*, C.1, S.1, ss.75-91.
- Kılıç, A. (1999). *Titrek Pusula:19. Yüzyıldan Günümüze Kürdistan Hayali*, 2.Baskı. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kılıçoğlu A. Ş. (1982). *Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Saldırılarda Hukuksal Sorumluluk*, Ankara.

- Kurubaş, E. (2002). Irak'ta Kürt Ayrılıkçılığı ve Başarı Şansı, *Avrasya Dosyası Jeopolitik Özel Sayısı*, 8(4), s.129.
- Kühberger, A. (1998) "The Influence of Framing on Risky Decisions: A MetaAnalysis" *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, Vol. 75, No. 1, July
- Kürkçüoğlu, Ö.E. (1982). *Osmanlı Devleti'ne karşı Arap bağımsızlık hareketi (1908-1918)*, Ankara: A.Ü SBF Yayını.
- Meyer, T. (2002). *Medya Demokrasisi: Medya Siyaseti Nasıl Sömürgeleştirir*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Okutan, Ç. (2001). Arap Milliyetçiliği, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 56(2), 167.
- Oran, B. (2004). *Türk Dış Politikası 1919-1980*, 9.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tokgöz, O. (1979). *Siyasi Haberleşme ve Kadın*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını.
- Oytun, O. (2003). *Ortadoğu'nun Düşman Kardeşleri: Suriye ve Irak, Irak Krizi (2002-2003)*, Ankara: ASAM Yayınları.
- Önder, A.T. (2002). *Türkiye'nin Etnik Yapısı*, İstanbul: Kitap Yayıncılık.
- Över, K.G. (1999). *Vaat Edilmiş Topraklarda Ölüm Kokusu Kuzey Irak Dosyası*. İstanbul: Papirüs Yayınları.
- Özarlan, H. (2014). Türk Basınında 2014 Olaylarının Çerçevesi. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 8 (3), s. 122-139.
- Özcan, M. (2003). *Sorunlu Miras Irak*, İstanbul: Küre Yayınları.
- Özdağ, Ü. (2008). *Türk Ordusu'nun Kuzey Irak Operasyonları:1984'ten Bugüne*. İstanbul: Pegasus Yayınları.
- Özmen, H. (1996). Kuzey Irak'ta Kürt Partileri Arasındaki İhtilafların Nedeni, *Avrasya Dosyası*, 3(4).
- Öznur, H. (2003). *Cahşların Savaşı: Kuzey Irak Kürt Hareketi ve Musul-Kerkük Meselesi*. Ankara: Altinküre Yayınları.
- Salihpaşaoğlu, Y. (2008). "Açık ve Mevcut Tehlike Kriteri ve Türk Hukuk Sistemine Yansımaları". *Liberal Düşünce Dergisi*, Yıl 2008, S. 51-52, s. 231-243.
- Shoemaker, P. J. ve REESE, S. D. (1996). *Mediating the Message Theories of Influences of Mass Media Content*, Longman, USA.
- Söylemez, H. (2006). Kuzey Irak'ta Organize İşler. *Aksiyon Dergisi*, 578, 25-36.

- Sunay, R. (2001). *Avrupa Sözleşmesinde ve Türk Anayasasında İfade Hürriyetinin Muhtevası ve Sınırları*. Ankara: Liberal Düşünce Topluluğu Yayınları.
- Süer, B. (2006). *Suriye'nin Dış Politikası ve Irak Savaşı*. Ankara: Platin Yayınları.
- Şahin, M. (2005). ABD'nin Basra Körfezi Siyaseti ve Bu Durumun Bölgeye Yansımaları. *TSK Dergisi*, Nisan, 384-345.
- Şimşir, N.B. (2004). *Türk Irak İlişkilerinde Türkmenler*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Tankard, J. W. (2001). "The Empirical Approach to the Study of Media Framing" Editors: Reese, Stephen D.; vd. *Framing Public Life Perspectives on Media and Our Understanding of the Social World* London: Lawrence Erlbaum Associates.
- tbmm.gov.tr, 5187 sayılı Basın Kanunu; <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5187.html>; (erişim tarihi: 05.03.2019).
- Tokgöz, O. (2015). *İletişim Kuramlarına Anlam Vermek Başlangıcından Günümüze Anglo-Amerikan İletişim Kuramı*. Ankara: İmge Yayınları.
- Tuchman, G. (1976). "What is News? Telling Stories" *Journal of Communication* (pre-1986); 26(4).
- Turgut, H. (2008). *Barzani Olayı: Osmanlı İmparatorluğunu ve Türkiye Cumhuriyeti'ni 19.yy.'dan Beri Meşgul Eden Bir Kürt Aşiretinin Belgeseli*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Uslu, N. (1999). Körfez Savaşı ve Amerika'nın Politikaları. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 54(3), 188-190.
- Vatansever, O. (2010). *Irak'ın Yeniden Yapılandırılması Sürecinde Şiilerin Rolü*. Ankara: Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü.
- Yağan, Uğur. (2015). "Muhafazakâr Basının İfade Özgürlüğü ile İmtihanı: Charlie Hebdo Katliamının Zaman, Sabah ve Yeni Şafak Gazetelerinde Çerçevesi". *Mülkiye Dergisi*, 39 (4), 43-71.
- Yavuz, T. (1993). *ABD'nin Kürt Kartı*. İstanbul: Millet Yayınları.
- Yıldız, Y.G. (2004). *Büyük Ortadoğu*. İstanbul: IQ Yayıncılık.
- Yılmaz, İ. (2006). "Geçmişten Günümüze Irak'ta Türkmen Politikası". *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 12, 127-142.
- Yılmaz, T. (2004). *Uluslararası Politikada Ortadoğu*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yüzer, D. (2013). *1982 Anayasasına Göre Basın Özgürlüğü Karşısında Kişilik Hakkı ve Korunması*. Ankara.